

Monitor Intermezzo en MC Kwadraat

Ontwikkeling en schoolloopbaan
(hoog)begaafde leerlingen

Derde meting

Mariska Roelofs
Rita Kennis
Joyce Gubbels
Britt Visser

Projectnummer: 2019.964

© 2022 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Intermezzo en MC Kwadraat	1
1.2	Monitor en derde meting	1
1.3	Opzet derde meting	2
1.4	Onderzoeksverantwoording	3
1.5	Leeswijzer	5
	Deel 1 – Intermezzo	7
2	Instroom en schoolloopbanen	9
2.1	Instroom Intermezzo	9
2.2	Schoolloopbanen van de leerlingen van Intermezzo	10
2.2.1	Doorgaande schoolloopbaan	10
2.2.2	(Vorbereiding op) schoolloopbaan na Intermezzo	13
2.3	Conclusie	17
	Deel 2 – MC Kwadraat	19
3	Instroom en bereik doelgroep MC Kwadraat	21
3.1	Instroom MC Kwadraat	21
3.2	Ondersteuningsbehoefte leerlingen MC Kwadraat	22
3.3	Conclusies	26
4	Schoolloopbanen van de leerlingen van MC Kwadraat	27
4.1	Ontwikkeling gedurende periode op MC Kwadraat	27
4.1.1	Intern rendement	27
4.2	Doorgaande schoolloopbaan	30
4.3	(Vorbereiding op) (school)loopbaan na MC Kwadraat	32
4.4	Conclusie	36
	Deel 3 – Reguliere vo-scholen en begaafde leerlingen	39
5	Aanbod reguliere vo-scholen voor begaafde leerlingen	41
5.1	Huidig aanbod	41
5.2	Benodigde verbeteringen in het aanbod	43
5.3	Conclusie	45
6	Samenvattende conclusies	47
	Bijlage – Overzicht geïnterviewde/geraadpleegde personen	51

1 Inleiding

1.1 Intermezzo en MC Kwadraat

Intermezzo, gestart vanaf schooljaar 2016-2017 op het Stedelijk Gymnasium Nijmegen, is een tussenjaar voor leerlingen die klaar zijn met de basisschool, maar nog niet klaar zijn voor de middelbare school. Het gaat om leerlingen die qua intelligentie het vwo aankunnen, maar die nog over onvoldoende metacognitieve vaardigheden beschikken of er emotioneel nog niet aan toe zijn om de overstap naar het voortgezet onderwijs op een goede manier te maken. De doelgroep van Intermezzo bestaat uit kinderen van wie de inschatting is dat hun verwachte aansluitingsproblemen met name gerelateerd zijn aan hun (hoog)begaafdheid en niet aan een andere oorzaak (zoals bijvoorbeeld een stoornis in het autistisch spectrum). Intermezzo richt zich op het 'rijp' maken van deze kinderen voor de middelbare school.

MC Kwadraat, gestart in augustus 2018, is een voorziening voor (hoog)begaafde leerlingen met een zware ondersteuningsbehoefte. Het traject richt zich op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling en heeft als doel het behalen van een startkwalificatie. Bij MC Kwadraat volgen de leerlingen een gepersonaliseerd traject in een kleinschalige setting en worden zij individueel begeleid door coaches. Het programma, doel en duur van het traject zijn maatwerk, per leerling verschillend en kunnen gaandeweg het traject veranderen.

1.2 Monitor en derde meting

In de Monitor Intermezzo en MC Kwadraat, die KBA Nijmegen uitvoert in opdracht van het Samenwerkingsverband vo-vso Nijmegen en omstreken, worden de leerlingen longitudinaal gevolgd in hun ontwikkeling en schoolloopbaan.

Met de monitor wil het samenwerkingsverband meer zicht krijgen op hoe het de leerlingen van Intermezzo en MC Kwadraat vergaat in hun onderwijscarrière, ook na de plaatsing binnen de arrangementen. Welke vaardigheden zijn goed tot ontwikkeling gekomen en welke aandachtspunten liggen er voor verdere ontwikkeling? Waar volgden de leerlingen, voor de plaatsing in het arrangement, onderwijs en wat zijn succesfactoren en valkuilen bij het komen tot een doorgaande ontwikkelingslijn? Het samenwerkingsverband wil de resultaten van de monitor gebruiken om jaarlijks de voortgang te evalueren en daar waar nodig – in overleg met de betrokken partijen – afspraken te maken over het bijstellen van de interventies.

De monitor richt zich op het verkrijgen van inzicht in:

1. De instroom en het bereik van de doelgroep;
2. De ontwikkeling (cognitief en sociaal-emotioneel) van de leerling (gedurende de periode op Intermezzo en MC Kwadraat);
3. De doorgaande schoolloopbaan (situatie na uitstroom);
4. De 'werkzame' bestanddelen van de projecten (succesfactoren en valkuilen);
5. De bijdrage van de projecten aan het inrichten van een dekkend aanbod.

Elk jaar wordt een meting uitgevoerd waarin gegevens worden verzameld over (leerlingen van) Intermezzo en MC Kwadraat van het afgelopen schooljaar. De meting vindt jaarlijks plaats na de

teldatum van 1 oktober. De eerste meting had betrekking op instromers in het schooljaar 2018-2019/2019-2020¹ en uitstromers van het schooljaar 2018-2019. De tweede meting op instromers van het schooljaar 2019-2020 (MC Kwadraat) en 2020-2021 (Intermezzo) en uitstromers in 2019-2020. Deze derde meting heeft betrekking op de instroom in 2020-2021 (MC Kwadraat) en 2021-2022 (Intermezzo) en uitstromers in 2020-2021.

Elke meting bestaat uit de volgende onderzoeksactiviteiten:

- Voorbereiding
- Opvragen en verwerken instroom- en uitstroomgegevens
- Dossieronderzoek
- Interviews met betrokkenen
- Vragenlijst/interviews leerlingen
- Analyse en rapportage

1.3 Opzet derde meting

In voorbereiding op de derde meting is met de opdrachtgever gesproken over de invulling van de derde meting. De derde meting is een voortzetting van de eerdere monitoring, maar is op bepaalde onderdelen aangescherpt en aangepast. In het rapport over de tweede meting van de monitor Intermezzo en MC Kwadraat worden enkele 'mogelijke aandachtspunten voor de volgende meting(en)' genoemd. Met het samenwerkingsverband is gesproken over deze aandachtspunten en over ontwikkelingen binnen het samenwerkingsverband. Besloten is om in de derde meting nader in te zoomen op de volgende thema's:

1. Hoewel het merendeel van de Intermezzo-leerlingen enkele jaren na uitstroom onderwijs volgt op vwo-niveau, wijkt een kleinere groep af van wat je zou verwachten: 20 procent is blijven zitten en enkele leerlingen zijn afgestroomd naar het havo. Vanuit MC Kwadraat vervolgt het merendeel van de leerlingen hun loopbaan niet op vwo-niveau. Wordt dit gezien als 'verlies aan capaciteit'? Waarom volgt een deel van de oud-leerlingen van IM/MC2 een ander pad dan je gezien hun meer-/hoogbegaafdheid zou verwachten? Welke oorzaken liggen hieraan ten grondslag? Hoe worden leerlingen voorbereid op hun (school)loopbaan na Intermezzo/MC Kwadraat? Hoe kijken oud-leerlingen terug op de overgang van Intermezzo of MC Kwadraat naar vervolgonderwijs? Hebben zij achteraf gezien iets gemist qua begeleiding bij de overstap? Waar had Intermezzo/MC Kwadraat meer aandacht aan kunnen/moeten besteden? Dergelijke informatie is van belang om het onderwijs- en ondersteuningsaanbod van Intermezzo en MC Kwadraat maximaal af te kunnen stemmen op de behoeften van leerlingen en hen een duurzame en passende vervolgplek te kunnen bieden.
2. In de aanvraag van het samenwerkingsverband binnen de OCW-subsidieregeling (*Hoogbegaafde leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs*) wordt onder andere ingezet op het komen tot een versterkte basisondersteuning d.m.v. het vergroten van de kennis over (hoog)begaafdheid. Uit de tweede meting van de monitor Intermezzo en MC Kwadraat en uit bevindingen van het samenwerkingsverband zelf komt naar voren dat (hoog)begaafdheid in

1 In de eerste meting is dossieronderzoek uitgevoerd bij leerlingen van MC Kwadraat die in 2018-2019 of 2019-2020 zijn ingestroomd (en ten tijde van het dossieronderzoek nog niet waren uitgestroomd) en bij leerlingen van Intermezzo die in 2019-2020 zijn gestart. Bij Intermezzo zijn tevens gegevens verzameld over leerlingen die in schooljaar 2016-2017 (start Intermezzo), 2017-2018 en 2018-2019 deelnamen, maar bij leerlingen van deze cohorten is geen dossieronderzoek uitgevoerd.

de reguliere vo-scholen nog niet altijd een belangrijk thema is. Vragen die leven bij het samenwerkingsverband zijn: wat doen de reguliere vo-scholen (havo/vwo) om (hoog)begaafde leerlingen te bedienen en een passend aanbod te doen? Wat kunnen reguliere vo-scholen meer/anders/beter doen om (hoog)begaafde leerlingen te bedienen?

Met verdiepende interviews is in de derde meting nader ingezoomd op de genoemde vragen. Er is gesproken met vertegenwoordigers van Intermezzo, MC Kwadraat, Samenwerkingsverband vo-vso Nijmegen e.o., Canisius College (Berg en Dalseweg), Mondial College (Leuvensbroek), Merletcollege (Cuijk), met 5 leerlingen van Intermezzo en 7 leerlingen van MC Kwadraat en met 3 oud-leerlingen van Intermezzo en 2 oud-leerlingen van MC Kwadraat.

1.4 Onderzoeksverantwoording

In deel 1 en 2 (de hoofdstukken 2 tot en met 4) van deze rapportage gaan we in op de schoolloopbaan voor instroom en na uitstroom voor zowel Intermezzo als MC Kwadraat. Bij MC Kwadraat besteden we tevens nader aandacht aan de ondersteuningsbehoefte van de jongeren en de ontwikkeling van de jongeren gedurende hun periode op MC Kwadraat. De gegevens waarop deze hoofdstukken zijn gebaseerd, zijn verzameld door (1) ontvangen (administratieve) gegevens over de ingestroomde en uitgestroomde leerlingen per jaar, (2) de uitvoering van dossieronderzoek (bij MC Kwadraat), (3) afnemen van interviews met vertegenwoordigers van Intermezzo, MC Kwadraat en het samenwerkingsverband en (4) afnemen van interviews met leerlingen en oud-leerlingen.

1. Gegevens ingestroomde en uitgestroomde leerlingen

Intermezzo en MC Kwadraat hebben geanonimiseerde gegevens gedeeld over de instroom en de uitstroom van leerlingen per schooljaar. Voor Intermezzo zijn leerlinggegevens beschikbaar vanaf het schooljaar 2016-2017 en voor MC Kwadraat vanaf 2018-2019. Het gaat om enkele algemene gegevens (leeftijd, woongemeente), onderwijsgegevens (zoals instroomdatum, voorgaande school) en voor de uitgestroomde leerlingen ook uitstroomgegevens (zoals uitstroombestemming, uitstroomdatum).

Op basis van een uniek koppelnnummer zijn deze data gekoppeld aan gegevens over de schoolloopbaan van jongeren, afkomstig van DUO (zogenaamde ROD-gegevens – voorheen BRON-gegevens – van leerlingen die woonachtig zijn in de RMC-regio Nijmegen of de RMC-regio Arnhem). Daarmee is het mogelijk de leerlingen te volgen nadat zij zijn uitgestroomd en kan ook de onderwijssituatie vóór instroom in Intermezzo en MC Kwadraat in kaart worden gebracht.

ROD-gegevens zijn alleen beschikbaar voor leerlingen jonger dan 23 jaar en woonachtig in de RMC-regio Nijmegen of de RMC-regio Arnhem. Voor leerlingen die ouder zijn dan 23 jaar (in deze monitor (nog) niet het geval) en/of woonachtig zijn buiten deze RMC-regio's ontbreken deze gegevens. Dat betekent dat niet van alle uitstromers van Intermezzo en MC Kwadraat het succes in de verdere (school)loopbaan in beeld is:

- Van circa 20 procent van alle uitstromers van Intermezzo is het succes in de verdere (school)loopbaan niet in beeld (4 van de 32 in 2016-2017, 6 van de 35 in 2017-2018, 9 van de 36 in 2018-2019, 6 van de 37 leerlingen in 2019-2020 en 6 van de 36 leerlingen in 2020-2021); dat betekent dat van circa 80 procent van de leerlingen de vervolgloopbaan wel bekend is.

- Van drie van de vier uitstromers van MC Kwadraat in 2018-2019, één van de zeven uitstromers in 2019-2020 en twee van de zeven uitstromers in 2020-2021 is geen beeld te geven van het succes in de verdere (school)loopbaan, omdat de benodigde ROD-gegevens niet beschikbaar zijn (woonachtig buiten de RMC-regio Nijmegen of Arnhem).

2. Dossieronderzoek

In de afgelopen twee metingen werd dossieronderzoek gedaan om te kunnen bepalen of Intermezzo en MC Kwadraat de juiste doelgroep bereiken en om in kaart te brengen welke ontwikkeling de leerlingen doormaken in hun periode op Intermezzo of MC Kwadraat. Het beeld dat uit de eerste en tweede meting naar voren is gekomen, is voor Intermezzo een heel constant beeld. Dat betekent dat bij Intermezzo de doelgroep wordt bereikt. Omdat aanpak en procedures hetzelfde blijven, is er geen reden om aan te nemen dat hierin veranderingen optreden.

In overleg met het samenwerkingsverband is daarom besloten in de derde meting geen dossieronderzoek uit te voeren bij Intermezzo. Bij MC Kwadraat is nog wel dossieronderzoek uitgevoerd. MC Kwadraat is immers nog in ontwikkeling en het type leerlingen dat instroomt in MC Kwadraat verschilt jaarlijks. Dat betekent dat er over MC Kwadraat *nieuwe* informatie beschikbaar is over de ondersteuningsbehoefte van de leerlingen en over hun ontwikkeling gedurende de periode op MC Kwadraat. Bij Intermezzo is hierover geen nieuwe informatie beschikbaar, maar gaan we er zoals gezegd vanuit dat het beeld over de ondersteuningsbehoefte van de leerlingen en hun ontwikkeling gedurende de periode op Intermezzo constant is.

Het dossieronderzoek is uitgevoerd bij leerlingen van MC Kwadraat die in schooljaar 2020-2021 zijn ingestroomd (gericht op in beeld brengen ondersteuningsbehoefte) en bij leerlingen die in 2020-2021 zijn uitgestroomd (gericht op in beeld brengen ontwikkeling die leerlingen hebben doorgemaakt in hun periode op MC Kwadraat).

Focus dossieronderzoek

In het dossieronderzoek bij MC Kwadraat is gekeken naar verschillende gebieden waarop leerlingen problemen kunnen ervaren. Dit zijn deels onderwijsgerelateerde problemen: op het gebied van niveau, van leerhouding en leervaardigheden en van loopbaan- of studiekeuze en deels aan de persoon of omgeving verbonden problematiek: op het vlak van gedrag, in de thuissituatie, lichamelijke problemen of eventueel aanwezige verslavingsproblematiek of financiële problemen. Op basis van het dossieronderzoek is ook iets te zeggen over de stapeling van problemen, zowel binnen een gebied (bv. meerdere problemen in de leervaardigheden) als op meerdere gebieden gelijktijdig.

Om zicht te krijgen op de ontwikkeling die uitgestroomde leerlingen binnen MC Kwadraat hebben doorgemaakt, is gekeken naar de doelen die voor/met de leerling zijn gesteld en is gekeken naar de mate waarin deze doelen behaald zijn. Hiervoor is de situatie bij de instroom van de leerlingen vergeleken met de situatie op het moment van uitstroom van deze leerlingen. Daarbij is gekeken naar doelen op verschillende gebieden: cognitieve en didactische ontwikkeling, leerhouding / leervaardigheden, gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling, verzuim, thuissituatie en vrije tijd en gezondheid.

3. Interviews Intermezzo, MC Kwadraat en samenwerkingsverband

In de verdiepende interview stond in deze meting de (voorbereiding op) de schoolloopbaan na Intermezzo en MC Kwadraat centraal. Gesproken is onder andere over hoe de voorbereiding op de schoolloopbaan na Intermezzo/MC Kwadraat er uit ziet, welke verbeteringen hierin mogelijk

zijn, of en hoe hierin samen wordt opgetrokken met hulpverleners, hoe de leerlingen begeleid worden bij de daadwerkelijke overstap naar een vervolgopleiding/werk en in hoeverre en op welke manier hierbij wordt samengewerkt tussen Intermezzo/MC Kwadraat en de vervolgschool/werkgever.

Er is gesproken met vier vertegenwoordigers van Intermezzo, vijf vertegenwoordigers van MC Kwadraat en twee vertegenwoordigers van het samenwerkingsverband.

4. Interviews leerlingen en oud-leerlingen

Ook met de leerlingen en oud-leerlingen zelf is gesproken over hun ervaringen met de (voorbereiding op de) schoolloopbaan na Intermezzo en MC Kwadraat.

Bij Intermezzo is gesproken met vijf leerlingen die dit schooljaar (2021-2022) op Intermezzo zitten en er is gesproken met drie oud-Intermezzo-leerlingen. Bij MC Kwadraat is gesproken met zeven leerlingen die dit schooljaar op MC Kwadraat zitten en met twee oud-leerlingen.

In deel 3 (hoofdstuk 5) wordt ingegaan op het aanbod van reguliere vo-scholen voor begaafde leerlingen. De informatie is gebaseerd op interviews met (5) vertegenwoordigers van drie havo/vwo-scholen, (4) vertegenwoordigers van Intermezzo, (5) vertegenwoordigers van MC Kwadraat en (2) vertegenwoordigers van het samenwerkingsverband (tevens vertegenwoordigers van het netwerk dat zich richt op het vergroten van kennis bij vo-scholen over (hoog)begaafdheid).

1.5 Leeswijzer

Het rapport bestaat uit drie delen.

- Deel 1 richt zich op de uitkomsten van de monitor van Intermezzo;
- Deel 2 richt zich op de uitkomsten van de monitor van MC Kwadraat.
De opbouw van de hoofdstukken is in deel 1 en 2 (grotendeels) hetzelfde. We gaan eerst in op de instroom en bij MC Kwadraat ook op het bereik van de doelgroep. Vervolgens staan de schoolloopbanen van de leerlingen centraal. Daarbij kijken we bij MC Kwadraat eerst naar de ontwikkeling die leerlingen daar hebben doorgemaakt en – zowel bij Intermezzo als MC Kwadraat – naar de uitstroom en de schoolloopbaan na uitstroom. Ten slotte zoomen we nader in op de (voorbereiding op de) (school)loopbaan na Intermezzo/MC Kwadraat.
- Deel 3 gaat in op het aanbod van reguliere vo-scholen voor begaafde leerlingen. Ingegaan wordt op het huidige aanbod en op de verbeteringen die nodig zijn in het aanbod van reguliere vo-scholen in de regio.

De rapportage sluit in hoofdstuk 6 af met de belangrijkste onderzoeksuitkomsten en conclusies.

Deel 1 – Intermezzo

2 Instroom en schoolloopbanen

Tot de doelgroep van Intermezzo behoren kinderen van wie de inschatting is dat hun verwachte aansluitingsproblemen primair gerelateerd zijn aan hun intelligentie / meer- en hoogbegaafdheid en niet aan een andere oorzaak, zoals een stoornis in het autistisch spectrum. Bij veel leerlingen speelt naast de begaafdheid wel 'iets anders' mee (bijvoorbeeld een ontwikkelingsstoornis). In dit hoofdstuk kijken we naar een aantal kenmerken van de leerlingen die in 2021-2022 zijn *ingestroomd* bij Intermezzo. Daarnaast gaan we dieper in op de schoolloopbanen van leerlingen na Intermezzo. In plaats van een instroomcohort (bij instroom), kijken we hiervoor naar *uitstroomcohorten*. Daartoe behoren alle leerlingen die in een bepaald schooljaar zijn uitgestroomd.

In de vorige metingen is ook onderzocht in hoeverre Intermezzo de doelgroep bereikt en zo deze leerlingen een kans biedt om er tijdelijk onderwijs te volgen. Omdat in de vorige twee metingen werd geconcludeerd dat Intermezzo de beoogde doelgroep aantrekt en hen een passende plek kan bieden, is dit jaar niet opnieuw via dossieronderzoek naar de ondersteuningsbehoefte van leerlingen gekeken.

2.1 Instroom Intermezzo

Omvang van de instroom en kenmerken van de leerlingen

Intermezzo is een programma dat één schooljaar duurt. Alle leerlingen stromen aan de start van het schooljaar in en aan het einde van het schooljaar stromen zij in principe uit richting de brugklas / eerste klas in het voortgezet onderwijs. Elk jaar worden 35-37 leerlingen toegelaten, verdeeld over twee klassen. Alleen in het eerste jaar van Intermezzo bestond de groep uit 32 leerlingen in één klas. In 2021-2022 zijn 36 nieuwe leerlingen gestart op Intermezzo. Zij zijn allemaal ingestroomd vanuit het basisonderwijs (29 verschillende scholen).

Tabel 2.1 – Aantal en percentage nieuwe leerlingen (instroom) per jaar Intermezzo

	2016-2017		2017-2018		2018-2019		2019-2020		2020-2021		2021-2022	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Jongen	22	69	25	71	24	67	25	68	30	83	24	67
Meisje	10	31	10	29	12	33	12	32	6	17	11	30
Onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3
Totaal nieuwe instroom	32	100	35	100	36	100	37	100	36	100	36	100

Het cohort 2021-2022 bestaat voor 67 procent uit jongens en voor 30 procent uit meisjes. Dat is vergelijkbaar met voorgaande instroomcohorten, met uitzondering van 2020-2021. De gemiddelde leeftijd bij instroom is in 2021-2022 11 jaar. Jaarlijks varieert dat een klein beetje en stromen leerlingen van tussen de 9 en 12 jaar in.

Van de leerlingen die in 2021-2022 zijn ingestroomd woont 75 procent binnen het Samenwerkingsverband vo-vso Nijmegen e.o. Van de leerlingen die binnen het Samenwerkingsverband vo-vso Nijmegen e.o. wonen, is ruim een derde afkomstig uit de gemeente Nijmegen.

2.2 Schoolloopbanen van de leerlingen van Intermezzo

Naast de instroom kijken we ook naar de schoolloopbanen van leerlingen nadat zij uitstromen bij Intermezzo. In de vorige paragraaf keken we naar *instroom*cohorten. Bij het in beeld brengen van de schoolloopbanen kijken we naar *uitstroom*cohorten. Dat zijn alle leerlingen die in een bepaald schooljaar zijn uitgestroomd.

2.2.1 Doorgaande schoolloopbaan

Aan de hand van de onderwijsgegevens van DUO kan de onderwijsloopbaan van leerlingen die woonachtig zijn in de RMC-regio Nijmegen of RMC-Arnhem gevolgd worden. Ruim 80 procent van de Intermezzo-leerlingen² is woonachtig binnen deze regio. Voor deze leerlingen kan de schoolloopbaan gereconstrueerd worden. Voor de overige leerlingen is dat niet mogelijk.³

Omvang uitstroom

Alle 36 leerlingen die in schooljaar 2020-2021 zijn ingestroomd, stroomden aan het eind van dat schooljaar ook uit. Dit komt omdat Intermezzo een programma is dat één schooljaar duurt.

Tabel 2.2 – Aantal uitgestroomde leerlingen per jaar Intermezzo

	Aantal
Uitstroom 2016-2017	32
Uitstroom 2017-2018	35
Uitstroom 2018-2019	36
Uitstroom 2019-2020	37
Uitstroom 2020-2021	36

Uitstroombestemming

Leerlingen stromen na één jaar Intermezzo in principe uit richting een brugklas havo-vwo of eerste klas gymnasium op het regulier voortgezet onderwijs. Bijna 60 procent (56%) van de uitstromers uit 2020-2021 vervolgt de schoolloopbaan binnen het Stedelijk Gymnasium Nijmegen en start daar in de eerste klas. Dat percentage lag in voorgaande cohorten hoger. Eén leerling is tussentijds – halverwege het schooljaar 2020-2021 – op Intermezzo – teruggestroomd naar de oude po-school. Deze leerling is aan het begin van het schooljaar 2021-2022 gestart op het vo.

2 Exacte percentages schommelen wat tussen de verschillende uitstroomcohorten. 75-88% van de leerlingen per uitstroomcohort is woonachtig in de RMC-regio Nijmegen of Arnhem..

3 Zie paragraaf 1.4 (Onderzoeksverantwoording) voor een nadere toelichting.

Tabel 2.3 – Uitstroombestemming per jaar Intermezzo

	2016-2017		2017-2018		2018-2019		2019-2020		2020-2021	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Interne doorstroom Stedelijk Gymnasium	30	94	31	89	23	64	27	73	20	56
Doorstroom andere vo-school	2	6	3	9	13	36	10	27	15	42
Uitstroom naar primair onderwijs	-	-	1	3	-	-	-	-	1	3
Totaal	32	100	35	100	36	100	37	100	36	100

Loopbaan na uitstroom

Om te kijken hoe het met de leerlingen na uitstroom van Intermezzo gaat op school, worden ze ook gevolgd na het verlaten van Intermezzo. Hoe langer geleden leerlingen zijn uitgestroomd, hoe meer we kunnen zeggen over hun schoolloopbaan in het vo. Voor het cohort dat in 2016-2017 is uitgestroomd is de loopbaan dus tot vier jaar na uitstroom te construeren. Voor de leerlingen die in 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 of 2020-2021 zijn uitgestroomd is de periode die ze tot nu toe in het voortgezet onderwijs hebben doorgebracht korter. De loopbaan na uitstroom is dus ook maar voor een kortere periode te reconstrueren.

In de onderwijsgegevens van DUO, die voor dit onderzoek zijn gebruikt, zijn leerlingen tot en met leerjaar 3 in de data zichtbaar als 'onderbouwleerlingen havo-vwo leerjaar 1-3' of als 'vo-breed leerjaar 1-2' (bij brede gemengde brugklassen). Hierdoor is eventuele afstroom naar bijvoorbeeld havo pas na vier jaar te zien (voor die tijd worden havo- en vwo-leerlingen als onderbouw havo-vwo geregistreerd). Dit betekent dat we eventuele afstroom alleen kunnen zien bij de oud-Intermezzo leerlingen uit uitstroomcohort 2016-2017 en 2017-2018.⁴

In tabel 2.4 is zichtbaar waar leerlingen die in 2016-2017 zijn uitgestroomd in oktober 2021 onderwijs volgen. Vier jaar na uitstroom zit 82 procent van de leerlingen op het vwo. 18 Procent van de leerlingen – vijf leerlingen in totaal – is afgestroomd naar de havo.

Voor het cohort dat in 2017-2018 is uitgestroomd is de loopbaan na drie jaar te construeren. Zo'n 14 procent van de leerlingen zit na vier jaar nog in de onderbouw van havo-vwo, wat duidt op doubleren. Daarnaast zijn er twee leerlingen afgestroomd naar havo. De overige 79 procent zit vier jaar na uitstroom nog steeds op het vwo.

4 Voor de andere uitstroomcohorten geldt dat leerlingen nog niet in leerjaar 4 van het vo zitten. Daardoor is niet af te leiden of leerlingen zijn blijven zitten of zijn afgestroomd.

Tabel 2.4 – Onderwijspositie vier en drie jaar na uitstroom, cohort 2016-2017 en 2017-2018 (voor andere cohorten nog niet vast te stellen).

	Cohort 2016-2017		Cohort 2017-2018	
	Onderwijspositie 4 jaar na uitstroom		Onderwijspositie 3 jaar na uitstroom	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Vwo	23	82	23	79
Havo	5	18	2	7
Onderbouw havo-vwo 1-3	-	-	4	14
Totaal*	28	100	29	100

* Totaal van leerlingen woonachtig in de RMC-regio Nijmegen of Arnhem.

Schoolwisselingen

Een deel van de leerlingen wisselt in de jaren na uitstroom van school. Van alle uitstromers vanaf 2016-2017 gaat het om 20 leerlingen die van school zijn gewisseld binnen het voortgezet onderwijs. Dat betekent dat ongeveer één op de zes leerlingen na uitstroom van Intermezzo nog eens van school wisselt. Eén leerling uit het uitstroomcohort van 2016-2017 is in vier jaar tijd drie keer van school gewisseld. In het uitstroomcohort van 2017-2018 zijn drie leerlingen vaker dan één keer van school gewisseld. In het uitstroomcohort 2018-2019 is een leerling twee keer van school gewisseld. In het uitstroomcohort 2019-2020 is (nog) niemand van school gewisseld. Bij schoolwisselaars gaat het veelal om wisselingen van en naar het Stedelijk Gymnasium.

Tabel 2.5 – Schoolwisselingen voor uitstromers Intermezzo 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019 en 2019-2020 (voor uitstromers 2020-2021 nog niet vast te stellen)

	Cohort 2016-2017		Cohort 2017-2018		Cohort 2018-2019		Cohort 2019-2020	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Schoolwissel po-vo ⁵	-	-	1	3	-	-	-	-
Schoolwissel binnen vo	7	26	8	28	5	19	-	-
- Na 1 jaar	-	-	5	17	3	11	-	-
- Na 2 jaar	4	15	2	7	2	7	nvt	nvt
- Na 3 jaar	3	11	1	3	nvt	nvt	nvt	nvt
- Na 4 jaar	-	-	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Geen schoolwissel	20	74	20	69	22	81	31	100
Totaal*	27	100	29	100	27	100	31	100

* Totaal van leerlingen woonachtig in de RMC-regio Nijmegen of Arnhem.

Schoolwisselingen hangen in veel, maar niet alle gevallen, samen met afstroom en doubleren. Alle afstromers naar de havo zijn ook schoolwisselaars. Voor een groot deel gaat het om leerlingen die van het Stedelijk Gymnasium Nijmegen naar een andere school met havo-aanbod zijn

5 Dit betreft de leerling die vroegtijdig richting het po is teruggestroomd en daarna (alsnog) naar het vo is doorgestroomd.

gegaan. Van de vier leerlingen uit het uitstroomcohort 2017-2018 die zijn gedoubleerd zijn twee leerlingen gewisseld van middelbare school.

2.2.2 (Vorbereiding op) schoolloopbaan na Intermezzo

In deze paragraaf wordt ingegaan op de uitkomsten van de verdiepende interviews, waarin de (vorbereiding op) de schoolloopbaan na Intermezzo centraal stond. In de tweede en derde meting komt naar voren dat het merendeel van de Intermezzo-leerlingen enkele jaren na uitstroom onderwijs volgt op vwo-niveau, maar dat een kleinere groep afwijkt van wat je zou verwachten: circa 20 procent is blijven zitten en enkele leerlingen zijn afgestroomd naar het havo. Wordt dit gezien als 'verlies aan capaciteit'? Waarom volgt een deel van de oud-leerlingen van Intermezzo een ander pad dan je gezien hun meer-/hoogbegaafdheid zou verwachten? Welke oorzaken liggen hieraan ten grondslag? Hoe worden leerlingen voorbereid op hun schoolloopbaan na Intermezzo? Hoe kijken oud-leerlingen terug op de overgang van Intermezzo naar vervolgonderwijs? Hebben zij achteraf gezien iets gemist qua begeleiding bij de overstap? Waar had Intermezzo meer aandacht aan kunnen/moeten besteden? In de verdiepende interviews is nader ingegaan op de genoemde vragen. De antwoorden op deze vragen zijn van belang om het onderwijs- en ondersteuningsaanbod van Intermezzo maximaal af te kunnen stemmen op de behoeften van leerlingen en hen een duurzame en passende vervolgplek te kunnen bieden.

Vorbereiding op schoolloopbaan na Intermezzo

Leerlingen worden (binnen Intermezzo) op verschillende manieren voorbereid op de schoolloopbaan na Intermezzo:

- Intermezzo biedt leerlingen een middelbare school setting, maar dan zonder de 'druk' die komt kijken bij een (standaard) overstap naar de middelbare school. Intermezzo is onderdeel van een vo-school (Stedelijk Gymnasium Nijmegen), leerlingen krijgen ook al vakken, werken met een agenda en dergelijke, maar tegelijkertijd is er nog geen druk van bijvoorbeeld toetsen of doubleren. Leerlingen kunnen op deze manier vast wennen aan de middelbare school en ervaren waar ze tegenaan lopen (hier wordt dan over gesproken en op ingespeeld).
- Hiaten op het gebied van Nederlands en rekenen worden opgespoord en er wordt toegewerkt naar het benodigde niveau (2F).
- Leerlingen zijn binnen Intermezzo onder 'gelijkgestemden' met wie ze verbinding kunnen voelen en in wie ze zich herkennen. Ze vallen hier niet buiten de groep (zoals in het regulier onderwijs soms het geval is). In deze sociale context krijgen ze de kans om zichzelf te zijn (veilige setting), zichzelf te leren kennen en te leren hoe ze zichzelf moeten handhaven op school.
- Mentoren, die allen kennis hebben over hoogbegaafdheid en ervaren zijn in het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen, zetten (onder andere in de mentoruren) in op het (leren) omgaan met hoogbegaafdheid (en de kenmerken, problemen, belemmeringen die hieraan gerelateerd zijn). In dit kader wordt soms ook de orthopedagoog (van het Stedelijk Gymnasium Nijmegen) betrokken bij de begeleiding en/of worden soms externen (trainers/begeleiders/hulpverleners) ingezet, bijvoorbeeld voor een Rots en Water training, bokstraining en/of gesprekken/therapie.
- Een consulent van het samenwerkingsverband is als partner beschikbaar om mee te denken over welke vervolgschool passend is voor de leerlingen. Ook zijn er in dit kader contacten met het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek.

Ook aan (oud)leerlingen van Intermezzo is gevraagd hoe zij worden/werden voorbereid op het vervolgonderwijs. Zij benoemen grotendeels dezelfde aspecten als de betrokkenen van Intermezzo.

- (Oud)leerlingen gaven aan het fijn te vinden om op Intermezzo alvast te kunnen oefenen met en wennen aan de middelbare school, maar dat zij tegelijkertijd wel konden werken op hun eigen tempo en de stof niet overlapte met de stof die ze op de middelbare school na Intermezzo krijgen. Ze hebben geleerd hoe het is om thuis schoolwerk te maken (huiswerk), ze zijn gegroeid ten aanzien van zelfstandigheid, zelfvertrouwen ('ze kunnen het echt wel'), leren leren, doorzetten, op het juiste tempo werken (niet te precies/langzaam, niet te snel), weten wat je nodig hebt en vragen stellen als je iets niet snapt. Oud-leerlingen merken dat ze hier, nu ze verder komen in het voortgezet onderwijs, veel aan hebben.
- (Oud)leerlingen benoemen dat ze dingen (hebben) kunnen inhalen, die ze gemist hebben bijvoorbeeld door het overslaan van een klas.
- (Oud)leerlingen hebben geleerd vrienden te maken en vinden het fijn dat ze begrepen worden door medeleerlingen en docenten. Tegelijkertijd hebben ze geleerd dat niet iedereen je aardig hoeft te vinden.

Daarnaast komt naar voren dat sommige leerlingen – als voorbereiding op het vervolgonderwijs – meer hulp hadden willen krijgen bij het plannen. Er is (aan het begin) wel uitleg gegeven over de methode/planner, maar er is/was niet altijd aandacht voor of het plannen ook echt gebeurt en goed lukt. Volgens oud-leerlingen is het voor de overstap naar het vervolgonderwijs ook erg belangrijk dat je leert om te plannen en zaken op orde te houden.

Op de basisschool twijfelden de leerlingen over de keuze voor een middelbare school. Het advies (voor een schoolkeuze) dat oud-leerlingen op Intermezzo kregen vonden zij beter dan het advies van de basisschool, omdat op Intermezzo ook wordt gezegd wat een fijne, passende school zou zijn voor de leerling (qua type en niveau) en wat er voor nodig is om naar die school toe te kunnen gaan. Door het advies van Intermezzo kunnen/konden (oud-)leerlingen een betere schoolkeuze maken. De leerlingen denken wel dat leerlingen die nog twijfelen tussen middelbare scholen meer ondersteuning en sturing fijn zouden vinden. Deze hulp wordt wel geboden als leerlingen daar om vragen, maar omdat het voor veel leerlingen juist een lastige stap is om het te vragen zou het fijn zijn als mentoren op eigen initiatief (meer/extra) individuele ondersteuning bieden bij het maken van een schoolkeuze. Dit punt komt meermaals naar voren, niet alleen bij het maken van een schoolkeuze, maar ook in het algemeen bij de voorbereiding op de schoolloopbaan na Intermezzo. Het valt (oud-)leerlingen op dat sommige leerlingen meer hulp/ondersteuning krijgen – onder andere door middel van (meer/extra) mentorgesprekken – dan andere leerlingen. Andere leerlingen hebben soms ook behoefte aan extra ondersteuning; die ondersteuning kunnen zij krijgen, maar ze moeten daar dan wel zelf om vragen en zelf initiatief toe nemen. Leerlingen hebben het gevoel dat er niet altijd ruimte is om dit te vragen en/of durven dit niet goed te vragen.

Overdracht

Het merendeel van de leerlingen vervolgt (na Intermezzo) de schoolloopbaan binnen het Stedelijk Gymnasium Nijmegen en start daar in de eerste klas. De leerlingen voelen zich thuis op het Stedelijk Gymnasium en willen daar na Intermezzo blijven.

Sommige leerlingen kiezen er zelf (samen met hun ouders) voor om naar een andere vo-school te gaan, bijvoorbeeld omdat ze in een andere regio wonen en naar een school willen die dichterbij huis is en/of omdat ze twijfelen of ze het gymnasium aankunnen en daarom liever naar een school willen waar (ook) vwo en havo worden aangeboden.

Sommige leerlingen wordt expliciet geadviseerd *niet* op het Stedelijk Gymnasium verder te gaan en naar een andere school te gaan, omdat andere scholen beter aansluiten bij de behoeften (bijv. aan flexibiliteit en creativiteit) van de betreffende leerlingen.

De overdracht ziet er als volgt uit:

- Wanneer leerlingen *op het Stedelijk Gymnasium blijven*, is er sprake van een schriftelijke overdracht in het leerlingvolgsysteem. Indien nodig wordt een leerling in het zorgteam besproken, kan een mentor van Intermezzo betrokken worden bij de start op het Stedelijk Gymnasium en zijn er mogelijkheden tot (verdere) persoonlijke begeleiding.
De Intermezzo-leerlingen die op het Stedelijk Gymnasium blijven, worden verdeeld over de eerstejaarsklassen. Het is volgens betrokkenen van Intermezzo niet wenselijk om alle Intermezzo-leerlingen bij elkaar in één klas te zetten, omdat zij het belangrijk vinden hen een nieuwe start te bieden. Tegelijkertijd is het vaak wel prettig dat enkele Intermezzo-leerlingen bij elkaar in de klas komen, zodat ze wat 'steviger in hun schoenen staan' bij de start. Binnen het Stedelijk Gymnasium hebben de mentoren inmiddels ervaring met de leerlingen van Intermezzo en kennis opgebouwd over de omgang met begaafde leerlingen. Om een goede overdracht te bevorderen denken de mentoren van Intermezzo mee over bij welke mentor (van het Stedelijk Gymnasium) de (voormalig) Intermezzo-leerlingen in de klas komen. Omdat de mentoren van Intermezzo zowel de mentoren als de leerlingen kennen, zijn zij in staat een 'goede match' te maken.
- Ook wanneer leerlingen *naar een andere school* (dan het Stedelijk Gymnasium) gaan, is er sprake van een schriftelijke overdracht. In het overdrachtsformulier wordt benoemd dat, gezien het karakter van Intermezzo, een warme overdracht gewenst is en dat een mondelinge toelichting kan worden gegeven op de achtergrond, kenmerken en ondersteuningsbehoefte van de leerling. Bij de meeste leerlingen vindt ook feitelijk een warme overdracht plaats met de mentor of zorgcoördinator van de nieuwe school. Bij sommige leerlingen gaat het om meerdere gesprekken en is (ook) de consulent van het samenwerkingsverband betrokken. Aangezien de mentoren van Intermezzo niet bekend zijn met de mentoren van de nieuwe school is het moeilijker om te zorgen voor een goede match tussen de (voormalig) Intermezzo-leerling en (nieuwe) mentor. Tijdens de warme overdracht wordt wel aangegeven welk soort/type mentor een Intermezzo-leerling nodig heeft (als dat een rol speelt), maar het is aan de vo-school om te bepalen of daar ook daadwerkelijk rekening mee wordt gehouden. Daarnaast hebben mentoren/docenten op andere scholen (dan het Stedelijk Gymnasium) logischerwijs (veel) minder ervaring met en kennis over de omgang met begaafde leerlingen.

Zowel bij de overgang naar het Stedelijk Gymnasium als naar een andere vo-school worden er – indien nodig – ook na de feitelijke overdracht nog gesprekken gevoerd met bijv. de nieuwe mentor.

De 'interne overdracht' binnen het Stedelijk Gymnasium en ook de overdracht naar een andere vo-school verlopen volgens de betrokkenen van Intermezzo over het algemeen naar tevredenheid. Wel noemen zij enkele verbetermogelijkheden waar op ingezet kan worden:

- Verspreiden van kennis en deskundigheid/expertise over meer- en hoogbegaafdheid in het algemeen en het vergroten van de bekendheid met Intermezzo in het bijzonder (en met de mogelijkheden tot ondersteuning bij de overgang naar vervolgonderwijs door Intermezzo; ook binnen het Stedelijk Gymnasium);
- In relatie tot voorgaand punt: het is belangrijk dat ook in de reguliere scholen deskundigheid beschikbaar is ten aanzien van begaafdheid en wat er speelt bij de doelgroep meer-/

hoogbegaafde leerlingen. In dit kader zou het goed zijn om (enkele) betrokkenen te scholen door middel van de RITHA-opleiding (voorheen ECHA-opleiding);

- Er zijn verbetermogelijkheden in de communicatie en overdracht van een Intermezzo-leerling naar de nieuwe mentor/school. De nieuwe mentor/school krijgt relatief weinig informatie over waar de leerling bij gebaat is en hoe (concreet) ingespeeld kan worden op de ondersteuningsbehoefte van de leerling, terwijl hierover bij de mentoren van Intermezzo wel veel informatie beschikbaar is. Dit speelt volgens de betrokkenen van Intermezzo vooral bij 'reguliere' Intermezzo-leerlingen. De leerlingen die te maken hebben met veel en complexe problematiek worden vaak wel goed en uitgebreid overgedragen.
- Voorkomen moet worden dat teveel Intermezzo-leerlingen bij elkaar in de klas worden gezet bij overgang naar het Stedelijk Gymnasium. Om een goede overgang te realiseren mag het 'groepje' Intermezzo-leerlingen niet een te grote stempel drukken op een nieuwe klas. Tegelijkertijd is (blijvend) contact en ontmoeting met gelijkgestemden essentieel. Herkenning en ervaren dat zij 'niet de enige zijn' is helpend. Dat betekent dat hier zowel bij het Stedelijk Gymnasium als bij andere vo-scholen aandacht voor moet zijn (ontmoeting kan bijvoorbeeld gerealiseerd worden met peer intervisie, in een schaakclub, muzikantencafé, computercafé).
Hoewel bij de overdracht, zoals benoemd, nog wel verbeteringen mogelijk zijn, wordt tegelijkertijd benoemd dat sommige aspecten moeilijk overdraagbaar zijn; nieuwe scholen/mentoren krijgen hier pas echt inzicht in wanneer ze het kind zelf leren kennen.

Aan de oud-leerlingen is gevraagd hoe zij de overgang naar het vervolgonderwijs ervaren hebben. Zij geven aan dat dit goed verlopen is ('vloeiend proces'). Intermezzo is een 'goed opstapje' en een goede voorbereiding geweest voor/op latere schooljaren. Op Intermezzo hebben de leerlingen veel dingen geleerd en ontwikkeld, waar zij nu profijt van hebben (leren leren, voorbereiding op toetsweken, hebben van huiswerk, zelfvertrouwen e.d.). Opgemerkt wordt dat het zonder Intermezzo mogelijk niet goed zou zijn gegaan in de eerste klas van de middelbare school.

De oud-leerlingen denken dat huidige leerlingen van Intermezzo goed voorbereid worden op de overgang naar vervolgonderwijs als ze leren:

- open te staan voor verandering in de stof die ze krijgen;
- zich in te zetten en hun best te doen voor het leren van de stof (veel leerlingen hebben niet veel ervaring met 'hun best moeten doen' voor de stof);
- te plannen, organiseren en schoolwerk op orde te houden.

Mogelijke oorzaken doubleren en afstroom

Betrokkenen van Intermezzo zien doubleren niet (per definitie) als een probleem. Veel Intermezzo-leerlingen hebben in het primair onderwijs een klas overgeslagen en komen bij doubleren weer bij leeftijdsgenoten in de klas. Afstroom ziet men vaak wel als 'verlies aan capaciteit'. Het gaat om kinderen die via Intermezzo een jaar extra krijgen om toe te groeien naar het vwo. Als dat dan niet lukt en de leerlingen stromen af naar het havo is dat volgens de betrokkenen van Intermezzo 'dubbel pijnlijk'.

De oorzaken die een rol *kunnen* spelen bij doubleren en afstroom zijn volgens betrokkenen van Intermezzo heel divers en kunnen gezamenlijk / in combinatie een rol spelen. Oorzaken kunnen te maken hebben met kenmerken en ervaringen van de kinderen zelf, met kenmerken van het onderwijs en/of met kenmerken van de thuissituatie.

- De problematiek, ondersteuningsvragen en kenmerken van begaafde leerlingen kunnen het leren belemmeren. Denk aan een negatief zelfbeeld, perfectionisme, sociaal-emotioneel te jong om goed te kunnen leren, gebrek aan executieve en studievaardigheden en/of (andere) aansluitingsproblemen die primair gerelateerd zijn aan hun intelligentie / meer- en hoogbe-

gaafdheid. Het komt volgens betrokkenen van Intermezzo ook voor dat de problematiek van begaafde leerlingen in het primair onderwijs is toegenomen door (goed bedoelde) aanpassingen, die een averechts effect hebben gehad, en/of door negatieve ervaringen die leerlingen in het primair onderwijs hebben opgedaan. Bij Intermezzo wordt wel ingezet op de aanpak van bepaalde problematiek en/of de omgang met specifieke kenmerken en belemmeringen, maar dit blijkt niet altijd voldoende. De problematiek werkt door in de verdere schoolloopbaan en/of speelt (sterker) op wanneer het kind na Intermezzo in het regulier onderwijs zijn schoolloopbaan vervolgt en de setting/context van Intermezzo wegvalt.

- Het reguliere onderwijs is niet ingericht op meer- en hoogbegaafde leerlingen. De leerlingen hebben een andere (creatieve) manier van denken en leren. Het onderwijs sluit vaak niet aan op de andere manier van denken en leren van meer- en hoogbegaafde leerlingen.
- De overgang van Intermezzo, waar leerlingen in een relatief kleine klas zitten (18 leerlingen), naar regulier onderwijs, waar leerlingen soms in een klas van circa 30 leerlingen zitten, is groot. Begaafde leerlingen kunnen hier moeite mee hebben.

2.3 Conclusie

In dit hoofdstuk is gekeken naar de instroom in Intermezzo en naar de schoolloopbanen van leerlingen, zowel in de voorbereiding op de uitstroom als de schoolloopbaan na Intermezzo. Daarvoor is gebruik gemaakt van instroomgegevens, schoolloopbaangegevens van leerlingen in de jaren na het verlaten van Intermezzo en van informatie uit de interviews die zijn gevoerd met betrokkenen, leerlingen en oud-leerlingen van Intermezzo.

Het beeld over het aantal instromers en kenmerken van de instromers (geslacht, leeftijd, woonplaats) is grotendeels vergelijkbaar met eerdere metingen.

De voorbereiding op de schoolloopbaan na Intermezzo bestaat uit verschillende elementen en richt zich onder andere op kennismaken met een middelbare school setting, opsporen en oplossen van hiaten, sociaal-emotionele ontwikkeling, omgang met hoogbegaafdheid (en met de kenmerken, belemmeringen en problemen die hieraan gerelateerd zijn), meedenken over een passende vervolgschool. (Oud-)leerlingen zijn over het algemeen tevreden over de voorbereiding op de schoolloopbaan na uitstroom, maar benoemen als aandachtspunt het leren plannen en overzicht houden (en de begeleiding daarbij) en ook de ondersteuning bij het maken van een schoolkeuze – *met name* bij de leerlingen die hier niet expliciet om (durven te) vragen.

De overdracht naar de vervolgschool bestaat uit een schriftelijke overdracht en (meestal ook) een warme overdracht (waarbij contact is tussen een betrokkene van Intermezzo en de nieuwe mentor/zorgcoördinator). Als een leerling binnen het Stedelijk Gymnasium blijft, wordt een leerling indien nodig in het zorgteam besproken, kan een mentor van Intermezzo betrokken worden bij de start op het Stedelijk Gymnasium en zijn er mogelijkheden tot (verdere) persoonlijke begeleiding. De 'interne overdracht' binnen het Stedelijk Gymnasium en ook de overdracht naar een andere vo-school verlopen volgens betrokkenen van Intermezzo, maar ook volgens (oud-)leerlingen, over het algemeen naar tevredenheid. Verbetermogelijkheden richten zich onder andere op het vergroten van de kennis/expertise over hoogbegaafdheid in het regulier onderwijs, versterken van de overdracht van een Intermezzo-leerling naar de nieuwe mentor/school (met name gericht op communicatie over ondersteuningsbehoefte leerling en waar leerling bij gebaat is) en het faciliteren van contact/ontmoeting tussen gelijkgestemden op de vervolgschool.

De beschikbare gegevens over de loopbaan na uitstroom laten een vergelijkbaar beeld zien als de vorige meting. Dat betekent dat de meeste leerlingen zich na uitstroom goed weten te handhaven in het voortgezet onderwijs en op weg zijn naar het behalen van hun vwo-diploma. Circa 80 procent van de uitstromers uit 2016-2017 en 2017-2018 volgt onderwijs in de bovenbouw van het vwo. Een klein deel van de leerlingen is afgestroomd naar de havo, of is blijven zitten. Afstroom wordt door geïnterviewde betrokkenen gezien als een verlies aan capaciteit van deze leerlingen. Verschillende factoren *kunnen* daar een rol bij spelen, globaal in te delen in oorzaken vanuit kenmerken en ervaringen van de kinderen zelf (ondersteuningsbehoefte voortkomend uit hoogbegaafdheid, al dan niet toegenomen problemen in hun eerdere schoolloopbaan, ASS, hechtingsproblematiek), met kenmerken van het onderwijs (grote klassen, niet ingericht op andere manier van denken en leren) en/of met kenmerken van de thuissituatie.

Deel 2 – MC Kwadraat

3 Instroom en bereik doelgroep MC Kwadraat

Tot de doelgroep van MC Kwadraat behoren (hoog)begaafde leerlingen met een zware ondersteuningsbehoefte. In dit hoofdstuk kijken we in hoeverre MC Kwadraat de doelgroep bereikt en zo deze leerlingen een kans biedt om er tijdelijk onderwijs te volgen. Biedt de voorziening de leerlingen een passende plek gezien hun ondersteuningsvragen en -behoeften?

3.1 Instroom MC Kwadraat

In deze paragraaf wordt gekeken naar de instroom in MC Kwadraat in 2020-2021. Anders dan bij Intermezzo kijken we naar het schooljaar 2020-2021 (in plaats van 2021-2022). Dat doen we omdat MC Kwadraat ook tussentijdse instroom kent en de instroom in schooljaar 2021-2022 dus nog plaats kan vinden.

Omvang van de instroom en kenmerken van de leerlingen

In 2020-2021 zijn acht leerlingen gestart bij MC Kwadraat. Hiervan zijn er vijf begonnen aan de start van het schooljaar en drie gedurende het schooljaar. Er stroomden vijf jongens en drie meisjes in en de leeftijd varieerde van 11 tot 16 jaar. Gemiddeld zijn leerlingen 14 jaar oud als zij instromen.

Tabel 3.1 – Geslacht per jaar – MC Kwadraat

	Cohort 2018-2019		Cohort 2019-2020		Cohort 2020-2021	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Jongen	15	88	5	56	5	63
Meisje	2	12	4	44	3	38
Totaal nieuwe instroom	17	100	9	100	8	100

Zeven van de acht leerlingen die in 2020-2021 zijn ingestroomd, wonen binnen het Samenwerkingsverband vo-vso Nijmegen e.o., waarvan drie in Nijmegen.

Voorgaande schoolloopbaan

De helft van de leerlingen stroomt in vanuit het voortgezet onderwijs. Het gaat om twee leerlingen vanuit het vwo, een leerling vanuit de havo en een leerling vanuit havo/vwo. Van de overige vier leerlingen komen er drie vanuit het speciaal onderwijs en een vanuit het (regulier) primair onderwijs. Het gaat in totaal om zes verschillende scholen. Een kanttekening is wel dat vijf van de acht leerlingen voor de instroom bij MC Kwadraat thuiszitter is geweest. Dit betekent dat deze leerlingen niet *direct* vanuit de eerdergenoemde onderwijstypes afkomstig zijn.

Drie van de acht leerlingen zijn in het primair onderwijs gewisseld van school. Van de overige vijf leerlingen is het niet bekend of er sprake was van een schoolwisseling in het po. Van de in totaal acht leerlingen zijn er ook in het vo drie gewisseld van school (de switch naar MC Kwadraat niet meegerekend). Dit zijn andere leerlingen dan die in het po zijn gewisseld van school. Vier

leerlingen zijn niet gewisseld in het voortgezet onderwijs en van één leerling is niet bekend of deze is gewisseld van school in het voortgezet onderwijs.

3.2 Ondersteuningsbehoefte leerlingen MC Kwadraat

Aan de hand van dossieronderzoek is gekeken naar de ondersteuningsbehoeften van leerlingen die in 2020-2021 zijn ingestroomd in MC Kwadraat. In deze paragraaf worden de MC Kwadraat leerlingen aan de hand van een aantal categorieën getypeerd.

Stoornissen

Het grootste deel van de leerlingen (75%) die zijn ingestroomd in MC Kwadraat heeft een stoornis. De meest voorkomende stoornis is autisme (5 van de leerlingen), gevolgd door ADHD (3 van de leerlingen). Ook zijn er leerlingen die zowel autisme als ADHD hebben. Overige stoornissen die de leerlingen, hebben zijn een sociale angststoornis (sociale fobie) en een post traumatische stress stoornis (PTSS).

Ondersteuningsbehoefte

De leerlingen hebben allemaal in meer of mindere mate te maken met problemen die aan de persoon of zijn of haar omgeving gerelateerd zijn. Zo hebben alle leerlingen (een bepaalde mate van) gedragsproblematiek, vaak voortkomend uit de stoornis die ze hebben en/of de hoogbegaafdheid. Dit komt overeen met het beeld in de vorige metingen. Daarnaast heeft de helft van de leerlingen problemen in de thuissituatie en driekwart heeft last van lichamelijke problematiek. Dat percentage lag in vorige metingen wat lager. Verder is er bij een deel van de leerlingen juist ook sprake van positieve of stimulerende factoren. Zo is bij drie leerlingen expliciet aangegeven dat er sprake is van een positieve thuissituatie.

Naast persoon- of omgevingsgerelateerde problemen, zoals gedragsproblematiek en persoonlijke problematiek, is bij bijna alle leerlingen ook sprake van problemen die school- of legergerelateerd zijn. Het gaat dan om problemen in de leer- of studiehouding, in niveau of in de loopbaan. In onderstaande tabel zijn de belangrijkste categorieën waarin leerlingen problemen ervaren en/of ondersteuning bij nodig hebben gepresenteerd. In de volgende alinea's gaan we dieper hierop in.

Tabel 3.2 – Voorkomen van problematiek, instroom MC Kwadraat 2018-2019/2019-2020⁶ en 2020-2021

	Instroom 2018-2019 en 2019-2020		Instroom 2020-2021	
	Aantal	%	Aantal	%
Persoon/omgevingsgerelateerde problemen				
Gedragsproblematiek	22	100	8	100
Persoonlijke problematiek	14	64	8	100
- Thuissituatie	7	32	4	50
- Lichamelijk	12	55	6	75
- Verslaving	1	5	1	13
- Financiën	-	-	0	0
School/leergerelateerde problemen				
Problematiek in niveau	2	10	1	13
Problemen in leerhouding en -vaardigheden	21	96	7	88
Loopbaanproblematiek	5	23	1	13
Totaal	22	100	8	100

Gedragsproblematiek

Alle leerlingen binnen MC Kwadraat hebben te maken met gedragsproblemen. Ze vertonen allemaal internaliserend probleemgedrag en daarnaast vertonen vier van de leerlingen ook externaliserend probleemgedrag. Veel van de problemen zijn te relateren aan de stoornis van leerlingen of aan hun hoogbegaafdheid. Het gaat bijvoorbeeld om star gedrag of problemen met sociale vaardigheden bij leerlingen met autisme.

⁶ De schooljaren 2018-2019 en 2019-2020 zijn samengevoegd, omdat het dossieronderzoek voor beide groepen gelijktijdig is uitgevoerd.

Tabel 3.3 – Voorkomen van meest voorkomende gedragsproblematiek

	Instroom 2018-2019 en 2019-2020		Instroom 2020-2021	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Gedragsproblemen				
Internaliserende gedragsproblemen	22	100	8	100
- Faalangst	6	27	5	63
- Weinig zelfvertrouwen	9	41	6	75
- Negatief zelfbeeld	-	-	3	38
- Angstig	8	36	3	38
- Moeite met sociale acceptatie	-	-	3	38
- Problemen met sociale vaardigheden	15	68	6	75
- Beperkt sociaal aanpassingsvermogen	-	-	3	38
- Prikkelgevoeligheid	10	46	8	100
- Stressgevoelig	7	32	-	-
- Star/inflexibel	12	55	3	38
- Emotionele instabiliteit of wisselend of onvoorspelbaar gedrag	10	46	-	-
- Sombor/depressief	7	32	4	50
- Prikkelgevoelig	10	46	-	-
- Algemene problematiek van een thuiszitter (sociale isolatie, achterstand sociale ontwikkeling)	7	32	3	38
Externaliserende gedragsproblemen	13	59	4	50
Overige gedragsproblemen	8	36	5	63
- Andere gedragsproblemen/sociaal-emotionele problemen	8	36	5	63

Persoonlijke problematiek

Bij alle leerlingen van MC Kwadraat is er sprake van persoonlijke problematiek. De helft van de leerlingen heeft problemen in de thuis- of gezinssituatie. Zes van de leerlingen hebben lichamelijke problemen. De diversiteit in soorten klachten/problemen is groot. Bij een van de leerlingen speelt (game)verslavingsproblematiek.

Hoewel alle leerlingen te maken hebben met een vorm van persoonlijke problematiek, is bij een deel gelijktijdig ook sprake van positieve, stimulerende factoren zoals een goede thuissituatie.

Tabel 3.4 – Voorkomen van persoonlijke problematiek

	Aantal	%
Persoonlijke problematiek	8	100
Problemen in de thuissituatie	4	50
- Gescheiden ouders	1	13
- Gestorven ouder(s)/gezinsleden	1	13
- Pedagogische onmacht bij ouder(s)	2	25
- Andere specifieke problemen in de thuis/gezinssituatie	2	25
Lichamelijke problematiek	6	75
- Psychosomatische klachten	1	13
- Energetische beperking	3	50
- Medicatiegebruik	4	50
- Andere specifieke klachten	1	13
Computer/game verslaving	1	13

Betrokken hulpverlening

Bij 7 van de 8 leerlingen die in 2020-2021 zijn ingestroomd, is hulpverlening betrokken geweest. Het is onbekend in hoeverre deze hulpverlening nog steeds aanwezig is. Een deel van de ingezette hulp wordt gegeven door aan het onderwijs gerelateerde professionals, zoals een begeleider passend onderwijs of een orthopedagoog. Andere hulp wordt door externe hulpverleners / partijen gegeven zoals een psycholoog, GGZ en JGZ.

Tabel 3.5 – Voorkomen van betrokken hulpverlening

	Instroom 2018-2019 en 2019-2020		Instroom 2020-2021	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Geen hulpverlening betrokken	1	5	1	13
Wel hulpverlening betrokken	21	95	7	88
- Begeleider passend onderwijs	10	46	3	38
- Orthopedagoog	-	-	4	50
- Schoolmaatschappelijk werk	-	-	2	25
- Leerplicht	6	27	2	25
- Wijkteam	-	-	1	13
- JGZ	-	-	3	38
- Huisarts	-	-	1	13
- Psycholoog	12	55	3	38
- GGZ	8	36	3	38
- Autismebegeleiding	9	41	2	25
- Hoogbegaafdheidsbegeleiding	5	23	-	-
- Overige hulpverlening	14	64	3	38

Ondersteuningsbehoefte bij school/leergerelateerde problemen

Veel leerlingen hebben te maken met school/leergerelateerde problematiek. Met name problemen in de leerhouding en -vaardigheden vallen op (7 leerlingen / 88%). Veelal betreft het problemen op het vlak van taakinisatie en planning (moeite met plannen en timemanagement), evenals problemen in de (cognitieve) flexibiliteit van de leerling (bijvoorbeeld perfectionisme).

Tabel 3.6 – Voorkomen van problematiek op het gebied van leerhouding en -vaardigheden

	Instroom 2018-2019 en 2019-2020		Instroom 2020-2021	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Leerhouding en -vaardigheden				
- Leerhouding en -motivatie	14	64	-	-
- Taakinisatie, planning, overzicht en timemanagement	18	82	4	50
- Organisatievaardigheden	13	59	-	-
- Cognitieve flexibiliteit	11	50	3	38
- Aandacht vasthouden	7	32	2	25
- Zelfinzicht en metacognitie	5	23	1	13
- Overige leervaardigheden (samenwerken, zelfstandigheid, doorzettingsvermogen, onderpresteren, uitstelgedrag, hulpvragen)	12	55	5	63

In termen van het niveau is vaak juist sprake van een positieve situatie. Bij vijf leerlingen is dat ook expliciet op die manier in het leerlingdossier benoemd. Bij één leerling staan wel problemen in het dossier vermeld waar het gaat om het niveau, die hebben betrekking op de vreemde talen.

3.3 Conclusies

De groep leerlingen die instroomt bij MC Kwadraat is in grote lijnen vergelijkbaar met eerdere metingen. Wel is de instroom vanuit het po en speciaal onderwijs in 2020-2021 groter dan daarvoor. Dit duidt mogelijk op het vaker preventief inzetten op een aangepaste setting voor leerlingen.

De leerlingen die in 2020-2021 zijn gestart bij MC Kwadraat sluiten in hun ondersteuningsbehoefte goed aan op het profiel waar MC Kwadraat zich op richt. In de kern houdt dat in dat veelal⁷ sprake is van een 'dubbele bijzonderheid', waarin naast een ondersteuningsbehoefte die voortvloeit uit meer- of hoogbegaafdheid ook een (forse) ondersteuningsbehoefte is als gevolg van een autisme stoornis en/of AD(H)D. Als gevolg hiervan hebben leerlingen zowel problemen met leervaardigheden/leerhouding als in hun gedrag (internaliserend, soms in combinatie met externaliserend gedrag). Alle leerlingen hebben ook te maken met een vorm van persoonlijke problematiek (in hun thuissituatie, gezondheid of persoonlijke situatie). Bij een deel van de leerlingen is echter (ook) sprake van positieve of stimulerende factoren, zoals in de thuissituatie.

7 In de dossiers is niet bij alle leerlingen melding gemaakt van een stoornis.

4 Schoolloopbanen van de leerlingen van MC Kwadraat

In dit hoofdstuk komen de schoolloopbanen van leerlingen aan bod. Zowel hun periode op MC Kwadraat als daarna worden beschreven. Voor dit hoofdstuk is daarom niet gebruik gemaakt van de instroom- maar van de uitstroomcohorten van leerlingen. Daartoe behoren alle leerlingen die in een bepaald schooljaar zijn uitgestroomd.

4.1 Ontwikkeling gedurende periode op MC Kwadraat

4.1.1 Intern rendement

Leerlingen op MC Kwadraat krijgen gedurende de tijd dat zij op MC Kwadraat onderwijs volgen begeleiding bij de diverse problematiek waar zij mee te maken hebben. Tijdens hun traject op MC Kwadraat is het een van de doelen om te leren omgaan met de problematiek. De mate waarin leerlingen zijn ondersteund bij hun problemen noemen we het *intern rendement*. Om inzicht te krijgen in welke doelen er zijn gesteld en in hoeverre de gestelde doelen behaald zijn, is er gebruik gemaakt van de leerlingdossiers van de MC Kwadraat-leerlingen die uitstroomden in schooljaar 2020-2021. Hierin is de situatie bij de instroom van de leerlingen vergeleken met de situatie bij de uitstroom van deze leerlingen.

Voorkomen van problemen

De doelen zijn onderverdeeld in (probleem)gebieden. In Tabel 4.1 is te zien binnen welke (probleem)gebieden de gestelde doelen van leerlingen vallen. Bij één leerling zijn doelen opgesteld binnen twee gebieden, bij twee leerlingen zijn doelen opgesteld in drie gebieden, bij twee leerlingen zijn doelen opgesteld in vier gebieden en bij één leerling zijn doelen opgesteld in vijf gebieden.

Tabel 4.1 – (Probleem)gebied waarop doelen zijn gesteld MC Kwadraat 2020-2021

	Aantal	% ⁸
Cognitieve en didactische ontwikkeling	5	83
Leerhouding / leervaardigheden	5	83
Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling	6	100
Verzuim	3	50
Thuisituatie en vrije tijd	2	33
Gezondheid	-	-
Totaal	6	100

Alle leerlingen hebben een doel binnen het gebied gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling en bijna alle leerlingen hebben een doel binnen cognitieve en didactische ontwikkeling en leerhouding/leervaardigheden.

8 De percentages tellen op tot meer dan het totaal, omdat leerlingen doelen op meerdere (probleem)gebieden kunnen hebben.

Op het gebied van gedrag en sociaal emotionele ontwikkeling zijn verschillende doelen gesteld. Twee van de leerlingen hebben een doel gesteld gericht op het verbeteren van zelfvertrouwen, weerbaarheid en het verminderen van (faalangst). Ook twee leerlingen hebben een doel gesteld gericht op het afleren of minderen van negatief gedrag en het hulp vragen. Andere doelen die zijn gesteld zijn gericht op het verminderen van negatieve gevoelens of depressiviteit en het prettig laten voelen van de leerling, het verminderen van stress- of prikkelgevoeligheid, het vergroten van reflectievermogen en emotieregulatie.

De doelen binnen het gebied van cognitieve en didactische ontwikkeling zijn met name gericht op het behalen van een diploma voor het voortgezet onderwijs. Andere doelen die zijn gesteld zijn het zicht hebben op (uitstroom)mogelijkheden van de leerling, een oriëntatie door de leerling op mogelijke vervolgstappen en het omgaan met beperkingen.

Binnen het gebied van leerhouding en leervaardigheden hebben drie leerlingen een doel gesteld op het gebied van het vergroten of verbeteren van de vaardigheden op gebied van taakinitiatie, planning, of timemanagement. Drie leerlingen hebben (ook) een doel gesteld op het gebied van het vergroten van zelfstandigheid/zelfstandig werken. Andere doelen die zijn gesteld zijn gericht op het vergroten/verbeteren van de vaardigheid organiseren en het 'leren leren'.

Op het gebied van verzuim hebben twee leerlingen een doel gesteld gericht op het vergroten van het gevoel van veiligheid en het daarmee voorkomen van verzuim. Een andere leerling heeft een doel gesteld gericht op het herstellen van de schoolgang. Ten slotte hebben twee leerlingen een doel gesteld binnen het gebied van de thuissituatie en vrije tijd: het inschakelen of het intensiveren van contacten met externe partijen.

Realisatie van de doelen

In de leerlingdossiers is gekeken in hoeverre de gestelde doelen behaald zijn. Doelen kunnen behaald zijn, niet behaald zijn of deels behaald zijn. In sommige gevallen is het onduidelijk in hoeverre een doel is behaald (niet op te maken uit het dossier). Om een vergelijking tussen de probleemgebieden te maken zijn er gemiddelde scores berekend. Er zijn scores toegekend aan de mate waarin doelen zijn behaald:

- 0 – Doel is niet behaald
- 1 – Doel is deels behaald⁹
- 2 – Doel is volledig behaald

De gemiddelde scores per (probleem)gebieden zijn 1 of hoger. Dit betekent dat de meeste doelen die gesteld zijn ofwel deels ofwel volledig behaald zijn.

9 Het deels behalen van doelen betekent dat er wel verbetering is, maar minder dan vooraf werd verwacht of tot doel werd gesteld.

Tabel 4.2 – Realisatie doelen per (probleem)gebied MC Kwadraat

	Aantal leerlingen waar doel is gesteld	Gemiddelde score	Percentage doelen dat ¹⁰ :			
			Volledig is behaald	Deels is behaald	Niet is behaald	Onduidelijk of doelen zijn behaald
Cognitieve en didactische ontwikkeling	5	1,4	33	50	-	17
Leerhouding/leervaardigheden	5	1	-	38	25	38
Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling	6	1,3	-	63	25	13
Verzuim	3	1	33	-	33	33
Thuisituatie en vrije tijd	2	1,5	50	50	-	-

Van de zes leerlingen die in 2020-2021 uitstroonden, heeft één leerling minstens de helft van de doelen *volledig* behaald. Twee leerlingen haalden geen enkel voor hen gesteld doel volledig. Wel hebben zij (een deel van de) doelen deels behaald.

In de leerlingdossiers is ook informatie te vinden over het oordeel van betrokkenen over de realisatie van gestelde doelen. Bij MC Kwadraat overlapt het oordeel van betrokkenen grotendeels met het gerealiseerde resultaat. Wanneer doelen volledig zijn behaald, is het oordeel over het algemeen positief en wanneer doelen niet zijn gehaald is het oordeel negatief. Deels positief zijn de oordelen bij deels behaalde doelen.

Betrokken partijen

Naast de mentor/leerkracht waren er bij alle uitgestroomde leerlingen ook nog andere partijen betrokken. Dit waren onder andere een begeleider passend onderwijs of een psycholoog. In de leerlingdossiers wordt betrokkenheid van partijen vaak niet gespecificeerd in activiteiten, rollen of doelen.

Tabel 4.3 – Betrokken partijen

	Aantal	% ¹¹
MC Kwadraat 2 ^e lijn (zorgteam van de school)	5	83
Begeleider passend onderwijs	2	33
(School)arts/jeugdarts/JGZ	1	17
Leerplicht	1	17
Sociaal wijkteam	1	17
Externe autismebegeleider	1	17
Psycholoog	2	33
Onduidelijk wie betrokken was bij de uitvoering van de activiteiten	2	33

10 De percentages zijn weergegeven per doelgebied, omdat een leerling meerdere doelen binnen een gebied kan hebben.

11 De percentages tellen op tot meer dan het totaal, omdat er bij een leerling meerdere personen betrokken kunnen zijn.

4.2 Doorgaande schoolloopbaan

Leerlingen die voor een bepaalde periode onderwijs hebben gevolgd op MC Kwadraat stromen uit naar vervolgonderwijs. Het doel is dat zij (op termijn) een startkwalificatie behalen.

In deze paragraaf is er gekeken naar hoe de schoolloopbaan van leerlingen er na uitstroom uitziet: naar welk type onderwijs en onderwijsniveau stromen zij uit, is er sprake van doublures en afstroom, wisselen zij van school en halen zij op termijn een diploma op het voortgezet onderwijs? Om deze vragen te kunnen beantwoorden, wordt er ook gekeken naar de onderwijsposities van de leerlingen in de jaren na uitstroom.

Om de onderwijsloopbaan te volgen, wordt gebruik gemaakt van de onderwijsgegevens van DUO, voor leerlingen die woonachtig zijn in de RMC-regio Nijmegen of de RMC-regio Arnhem. Alleen voor de leerlingen die woonachtig zijn binnen deze regio's is het mogelijk om de schoolloopbaan te reconstrueren. Van de uitstromers uit 2018-2019 is dit voor slechts één van de vier leerlingen het geval.¹² Voor de uitstromers in 2019-2020 kan de loopbaan van 86 procent van de leerlingen worden reconstrueert (zes van de zeven uitstromers). Voor de uitstromers uit 2020-2021 hebben we gegevens van vijf van de zeven leerlingen.

Omvang uitstroom en verblijfsduur

De duur van een periode dat een leerling op MC Kwadraat onderwijs volgt, is niet aan een maximum gebonden. De verblijfsduur verschilt per leerling en daardoor wisselt ook de uitstroom per jaar. In 2020-2021 stroomden net als het jaar daarvoor zeven leerlingen uit. Van deze zeven leerlingen verbleven vijf leerlingen twee jaar of langer op MC Kwadraat, van wie twee drie jaar. Eén leerling verbleef tussen een jaar en twee jaar, en één leerling verbleef minder dan een jaar op MC Kwadraat. De gemiddelde verblijfsduur van de leerlingen die uitstroonden in 2019-2020 was daarmee 27 maanden. Dat is langer dan de uitstromers in voorgaande metingen. De toegenomen verblijfsduur is het gevolg van het feit dat in voorgaande metingen diverse leerlingen die in 2018-2019 bij de oprichting van MC Kwadraat waren gestart nog niet waren uitgestroomd.

Tabel 4.4 – Uitstroom

	Aantal
Uitstroom 2018-2019	4
Uitstroom 2019-2020	7
Uitstroom 2020-2021	7

¹² In de vorige meting waren dit twee leerlingen. Het is waarschijnlijk dat één leerling tussen het peilmoment van de vorige meting (oktober 2019) en het peilmoment van de huidige meting (oktober 2020) verhuisd is naar een plek buiten de regio. Voor deze leerling is het (ook) niet mogelijk om de schoolloopbaan te construeren.

Tabel 4.5 – Verblijfsduur op MC Kwadraat

	Uitstroom 2018-2019		Uitstroom 2019-2020		Uitstroom 2020-2021	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
< 1 jaar	1	25	-	-	1	14
1-2 jaar	3	75	3	43	1	14
2-3 jaar	-	-	4	57	3	43
3 jaar	-	-	-	-	2	29
Totaal	4	100	7	100	7	100

Uitstroombestemming

MC Kwadraat houdt de uitstroombestemming van leerlingen bij. Van de zeven leerlingen die in 2020-2021 zijn uitgestroomd, hebben er twee hun havo-diploma behaald.¹³ Twee leerlingen zijn naar het voortgezet speciaal onderwijs (vso) gegaan. Verder is er een leerling naar het mbo gegaan, een naar het regulier voortgezet onderwijs (vmbo-gl) en is één leerling gestopt met school. Voor deze leerling is een vrijstelling van de leerplicht afgegeven.

Het algemene beeld over de drie uitstroomjaren is dat de meeste leerlingen ondanks hun meer-/hoogbegaafdheid uitstromen naar een ander onderwijsniveau dan het vwo. In paragraaf 4.3 gaan we hier nader op in.

Tabel 4.6 – Uitstroombestemming

	Uitstroom 2018-2019		Uitstroom 2019-2020		Uitstroom 2020-2021	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
VSO	3	75	-	-	2	29
Mbo	1	25	2	29	1	14
Regulier VO	-	-	3	43	1	13
Vavo	-	-	1	14	-	-
Flex College	-	-	1	14	-	-
Geslaagd voor de havo	-	-	-	-	2	29
Vrijstelling van de leerplicht	-	-	-	-	1	14
Totaal	4	100	7	100	7	100

Loopbaan na uitstroom

Om te kijken hoe het de leerlingen na uitstroom van MC Kwadraat vergaat op school, volgen we hen ook na het verlaten van MC Kwadraat. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van onderwijsgegevens van DUO, voor leerlingen die woonachtig zijn in de RMC-regio Nijmegen of de RMC-regio Arnhem. Alleen voor de leerlingen die in deze regio's wonen kunnen de loopbanen geconstrueerd worden.

Hoe langer het geleden is dat de leerlingen zijn uitgestroomd, hoe meer er gezegd kan worden over hun schoolloopbanen in het voortgezet onderwijs. Leerlingen die in 2018-2019 zijn uitgestroomd zitten op het peilmoment oktober 2021 ruim twee jaar in het voortgezet onderwijs. Er is

¹³ De uitstroombestemming van deze leerlingen is door MC Kwadraat niet geregistreerd.

slechts één leerling die uitgestroomd is in 2018-2019 die woonachtig is binnen de RMC-regio Nijmegen of Arnhem. Deze is uitgestroomd naar het voortgezet speciaal onderwijs en volgt daar nu nog onderwijs.

In 2019-2020 zijn zeven leerlingen uitgestroomd en hiervan zijn zes woonachtig binnen de RMC-regio Nijmegen of Arnhem. Deze leerlingen zitten op het peilmoment oktober 2021 ruim één jaar in het voortgezet onderwijs. Vier leerlingen volgen op het peilmoment van oktober 2021 onderwijs op het vmbo (klas 3 of 4), havo (klas 4 of 5), volwassenonderwijs of het mbo (jaar 3). Dit onderwijs is conform de bestemming toen zij in 2020 uitstroomden bij MC Kwadraat. Twee leerlingen zijn voortijdig schoolverlater. De uitstroombestemming van deze vsv'ers was het mbo en het Flex college. Het is deze leerlingen niet gelukt om hun schoolloopbaan te continueren. Monitoring moet uitwijzen of zij op een volgend peilmoment weer terugkeren in het onderwijs.

In 2020-2021 zijn zeven leerlingen uitgestroomd, waarvan vijf woonachtig zijn binnen de RMC-regio Nijmegen of Arnhem. Hiervan zitten op het peilmoment oktober 2021 twee leerlingen op het voortgezet speciaal onderwijs (vso). Verder zit één leerling op het vmbo (klas 3 of 4), één leerling op het mbo (jaar 4) en één leerling volgt hoger onderwijs (havo-diploma behaald op MC Kwadraat). Deze bestemmingen sluiten aan bij de uitstroombestemmingen. Ook hieruit blijkt dat bijna alle leerlingen ondanks hun meer-/hoogbegaafdheid uitstromen naar een ander onderwijsniveau dan het vwo.

4.3 (Vorbereiding op) (school)loopbaan na MC Kwadraat

In deze paragraaf wordt ingegaan op de uitkomsten van de verdiepende interviews, waarin de (vorbereiding op) de (school)loopbaan na MC Kwadraat centraal stond. In de tweede meting kwam naar voren dat vanuit MC Kwadraat het merendeel van de leerlingen hun loopbaan niet vervolgt op vwo-niveau. Wordt dit gezien als 'verlies aan capaciteit'? Waarom volgt een deel van de oud-leerlingen van MC Kwadraat een ander pad dan je gezien hun meer-/hoogbegaafdheid zou verwachten? Welke oorzaken liggen hieraan ten grondslag? Hoe worden leerlingen voorbereid op hun (school)loopbaan na MC Kwadraat? Hoe kijken oud-leerlingen terug op de overgang van MC Kwadraat naar vervolgonderwijs? Hebben zij achteraf gezien iets gemist qua begeleiding bij de overstap? Waar had MC Kwadraat meer aandacht aan kunnen/moeten besteden? In de verdiepende interviews is nader ingegaan op de genoemde vragen. De antwoorden op deze vragen zijn van belang om het onderwijs- en ondersteuningsaanbod van MC Kwadraat maximaal af te kunnen stemmen op de behoeften van leerlingen en hen een duurzame en passende vervolgplek te kunnen bieden.

Onjuiste verwachtingen

In gesprek met de coaches van MC Kwadraat komt naar voren dat (een deel van) de hierboven genoemde vragen gebaseerd is op onuitgesproken verwachtingen over de doorstroom-/uitstroom(bestemming) van de leerlingen; verwachtingen die niet kloppen. De aanname dat hoogbegaafde leerlingen in het algemeen en de leerlingen van MC Kwadraat in het bijzonder, hun schoolloopbaan zouden moeten (ver)volgen op vwo/ho-niveau is volgens de gesproken coaches onjuist. MC Kwadraat is een voorziening voor dubbel bijzondere leerlingen. Het gaat om leerlingen die een 'rugzak' aan problematieken en negatieve ervaringen meebrengen en niet zelden al langere tijd thuis zitten en/of geen lessen volgen. De verwachting dat deze leerlingen bijv. een vwo-diploma halen en/of hun schoolloopbaan vervolgen in het hoger onderwijs is veelal niet

realistisch. Dit is ook niet de intentie als een leerling start bij MC Kwadraat (niet van de coaches, niet van de ouders en ook niet van de student zelf). Dit betekent overigens niet dat dit uiteindelijk niet tot de mogelijkheden zou kunnen behoren. De inzet is er in eerste instantie op gericht de leerling weer vertrouwen te bieden in school, de leerling weer (met plezier) naar school te laten gaan en de leerling een traject te bieden dat past bij zijn/haar kwaliteiten en wensen. Welk traject dat is en met welke snelheid dat traject wordt doorlopen, is voor elke leerling verschillend (maatwerk). Duidelijk is wel dat de 'klassieke' uitstroombestemmingen, zoals havo/vwo/ho, niet persé gebruikelijk zijn voor leerlingen van MC Kwadraat (op het moment van de meting). Een voor de gesproken coaches belangrijkere indicator/maatstaf is of de leerlingen zich kunnen (blijven) ontwikkelen en of ze terecht komen op een plek die aansluit bij hun kwaliteiten, specifieke intelligentie en wensen ('een plek waar ze zich fijn/goed voelen').

Vorbereiding op (school)loopbaan na MC Kwadraat

Veel leerlingen van MC Kwadraat hebben, volgens de gesproken coaches, nog geen doel en/of zijn – vanwege de hoge verwachtingen die zij van zichzelf hebben – bang om een doel te formuleren. Veel leerlingen zijn er dan ook nog niet aan toe om te denken aan mogelijke uitstroombestemmingen (langere termijn). De inzet is dan in eerste instantie gericht op het verkrijgen van zelfvertrouwen, 'goed in je vel zitten', gelukkig zijn, gelijkgestemden ontmoeten, 'je niet meer alleen voelen' en (daarop volgend) zicht krijgen op wat de leerlingen leuk vinden. Vooruitgang op deze punten is eerst nodig alvorens samen met de leerlingen nagedacht kan worden over vervolgstappen na MC Kwadraat (bijv. een vervolgstudie).

MC Kwadraat bereidt jongeren op verschillende manieren voor op de (school)loopbaan na MC Kwadraat:

- In het programma is aandacht voor het aanleren van vaardigheden die van belang zijn voor de (school)loopbaan na MC Kwadraat. In de coachlessen wordt onder andere aandacht besteed aan algemene vaardigheden, gericht op executieve functies: wie ben ik, hoe zit ik in elkaar, wat kan ik heel goed, wat vind ik moeilijk, hoe sluit ik aan bij wat ik goed kan, hoe kan ik dat inzetten/gebruiken/versterken, maar ook hoe werkt dat bij een ander. De leerlingen leren van elkaar. In een vervolgstudie of werk krijgen ze ook te maken met mensen die anders functioneren dan zij zelf. Daar moeten ze mee om kunnen gaan, maar tegelijkertijd moeten ze leren dat ze zichzelf daar niet in verliezen. In de manier van coachen en in de coachgesprekken is ook veel aandacht voor voorbereiding in de zin van vragen (durven/leren) stellen, omgaan met prikkels, zelfstandigheid e.d. Maar ook in bijv. de 'spelletjesmiddagen' leren de leerlingen belangrijke vaardigheden, zoals samenwerken en tegen je verlies kunnen.
- MC Kwadraat zet ook in op hele concrete voorbereidingsaspecten (die ook in het regulier onderwijs mogelijk zijn), zoals naar de decaan gaan, intakegesprekken bij een opleiding of sollicitatiegesprekken bij werkgevers nabootsen/voorbereiden en naar open dagen gaan. Voor open dagen worden dan wel speciale settings gecreëerd (door bijv. samen met leerlingen van vso-scholen samen naar een open dag te gaan). De voorbereiding zit vaak in andere aspecten als bij leerlingen van het regulier onderwijs. Het gaat niet zozeer (alleen) om wat een studie inhoudt, maar om allerlei verschillende aspecten die een individuele leerling bezig kunnen houden ('kan iemand mij helpen als ik bang ben', 'waar moet ik naartoe als ik steun/ondersteuning nodig heb', etc.).
- Er zijn mogelijkheden om zicht te krijgen op de verschillende beroepen, bijv. door stage te lopen, door langs te gaan bij bedrijven/organisatie of door mensen uit te nodigen die komen vertellen over hun beroep. Op deze manier kunnen leerlingen onderzoeken welke beroepen hen aanspreken.

- MC Kwadraat zorgt ervoor dat leerlingen leren van elkaar en elkaars ervaringen. Doordat de groep heterogeen is qua leeftijd zijn er ook verschillen in de ervaringen die ze reeds hebben opgedaan ten aanzien van voorbereiding op de (school)loopbaan na MC Kwadraat. Sommige leerlingen hebben bijv. al stage gelopen, gesolliciteerd of zijn op bezoek geweest bij een bedrijf. Het horen van die ervaringen kan een andere leerling juist het laatste zetje geven om ook deze stap te zetten.
- Met de bij een leerling betrokken hulpverleners wordt gesproken over de mogelijkheden qua voorbereiding op de vervolgstap. Soms gaan hulpverleners/begeleiders bijv. mee naar open dagen met een leerling. De betrokkenheid van en samenwerking met hulpverleners is noodzakelijk, want zij blijven betrokken bij een leerling – ook na uitstroom uit MC Kwadraat (terwijl de coaches van MC Kwadraat de leerlingen uiteindelijk moeten overdragen aan een vervolgschool/werkgever). Hulpverleners/begeleiders slaan in feite de brug tussen MC Kwadraat en de vervolgstap.

Wat een leerling specifiek nodig heeft ter voorbereiding op de (school)loopbaan na MC Kwadraat is individueel maatwerk. De benodigde en gewenste voorbereiding is afhankelijk van de specifieke leerling en de richting die de leerling op wil/gaat. Voorbereidingsactiviteiten die heel goed zijn voor de ene leerling kunnen voor een andere leerling juist niet goed werken of een stap te veel zijn (bijv. een open dag kan voor een specifieke leerling te veel prikkels opleveren). MC Kwadraat biedt daarom, ook als het gaat om de voorbereiding op de (school)loopbaan na MC Kwadraat, maatwerk per leerling: ‘wat heeft deze specifieke leerling nodig om de volgende stap te kunnen zetten’.

De gesproken coaches geven aan het moeilijk te vinden om – in zijn algemeenheid – mogelijkheden tot verbetering in de voorbereiding op de (school)loopbaan na MC Kwadraat te benoemen. Het voorbereidingstraject is individueel maatwerk; de coaches sluiten aan bij wat een leerling nodig heeft. De coaches bespreken met elkaar (interview en reflectie), met de leerling en ouders het voorbereidingstraject van de leerling. Je komt er echter vaak pas achteraf achter of bepaalde voorbereidingsactiviteiten (zoals naar een open dag gaan) voor een leerling al dan niet passend is geweest. De coaches zien in zijn algemeenheid wel mogelijkheden tot uitbreiding van bezoeken aan universiteiten, specifiek gericht op de doelgroep van MC Kwadraat (normale open dagen van universiteiten zijn te massaal voor leerlingen van MC Kwadraat) en in het organiseren van ouderavonden bijv. specifiek gericht op de voorbereiding op de (school)loopbaan na MC Kwadraat.

Ook aan (oud)leerlingen van MC Kwadraat is gevraagd hoe zij worden/werden voorbereid op de (school)loopbaan na MC Kwadraat. Veel van de aspecten die de coaches noemen, komen ook terug in de antwoorden van de (oud-)leerlingen.

- (Oud-)leerlingen benoemen dat het eerst nodig was om zich op verschillende gebieden (verder) te ontwikkelen en om te groeien. Aspecten die zij benoemen, waar zij ontwikkeling en groei in hebben doorgemaakt: weer naar school gaan, durven praten, minder stress ervaren in het openbare leven, meer zelfvertrouwen (op school en daarbuiten), jezelf vergeven bij fouten, meer (zelf)discipline, zelf studeren, om hulp vragen bij de juiste mensen, mailen van docenten wanneer dat nodig is, motivatie, zelfstandigheid. Dankzij de ontwikkeling en groei die de leerlingen hebben doorgemaakt op MC Kwadraat (en omdat het daardoor weer goed met ze gaat) is er weer ruimte om na te denken over wat ze na MC Kwadraat willen doen, maar daar hebben de gesproken leerlingen nog geen concrete ideeën over.

- Op MC Kwadraat zijn grote leeftijdsverschillen tussen leerlingen, maar daardoor hebben leerlingen ook andere inzichten, interesses en ervaringen. Leerlingen kunnen deze inzichten en ervaringen met elkaar delen en daarvan leren.
- (Oud-)leerlingen geven aan dat de voorbereiding op de stap na MC Kwadraat, net als de weg naar het diploma, voor iedereen anders is ('dat is ook nodig, want iedereen heeft wat anders nodig'). Leerlingen mogen het op hun eigen manier aanpakken en hebben 'heel erg' de behoefte om daarbij geholpen/ondersteund te worden. Die hulp/ondersteuning wordt ook geboden. Leerlingen voeren permanent gesprekken met de coaches, waarin allerlei onderwerpen aan de orde komen, zoals interesses, wat ze graag zouden willen doen, keuze voor een vervolgopleiding, welke informatie ze willen, etc.

De gesproken (oud-)leerlingen zijn positief over de voorbereiding op de (school)loopbaan na MC Kwadraat. De gepersonaliseerde aanpak zorgt voor de juiste ondersteuning, omdat deze is aangepast op de behoefte van de individuele leerling. Vanuit de gesprekken met de oud-leerlingen komt naar voren dat de coaches er alles aan gedaan hebben om te helpen een vervolgopleiding te vinden en starten. Bij problemen of vragen hadden de coaches een oplossing of antwoord (de coaches zagen het ook zelf als iets niet goed ging en zorgden dan voor een oplossing).

De gepersonaliseerde aanpak vinden de (oud-)leerlingen erg fijn, maar ze geven wel aan dat het goed zou zijn om (meer) activiteiten – gericht op voorbereiding op de (school)loopbaan na MC Kwadraat – te initiëren voor de hele groep, omdat sommige leerlingen zelf niet vragen naar of zelf geen initiatief nemen voor dergelijke activiteiten.

De oud-leerlingen denken dat huidige leerlingen van MC Kwadraat goed voorbereid worden op de overgang naar vervolgonderwijs/werk als ze leren:

- niet bang te zijn om hulp te vragen als ze het gevoel hebben dat iets niet lukt en behoefte hebben aan ondersteuning;
- toe te werken naar iets wat ze echt heel leuk vinden (niet een diploma halen omdat het moet of voorbereiden op een richting waar makkelijk een baan in te vinden is). Als je iets echt leuk vindt, heb je ook de motivatie om het vol te houden;
- zelfstandig te zijn en zelfstandig te werken. Er wordt veel verwacht van je als leerling/student in het vervolgonderwijs en er is een groot verschil tussen iemand als coach hebben (die uit zichzelf veel voor je doet) en 'je eigen coach zijn'.

Nazorg

Begeleiding van leerlingen bij de daadwerkelijke overstap naar een vervolgopleiding of werk vindt niet standaard plaats. Het faciliteren van nazorg heeft geen structurele plek in de opdracht van MC Kwadraat. Prioriteit zijn de leerlingen *binnen* MC Kwadraat, er is geen ruimte/tijd/menskracht om nazorg te bieden. De coaches proberen de leerlingen op MC Kwadraat zodanig voor te bereiden dat zij over de benodigde vaardigheden en houding beschikken om de overstap naar een vervolgopleiding of werk zelfstandig te kunnen maken. De uitstromende leerlingen hebben zich in hun periode op MC Kwadraat dusdanig ontwikkeld dat zij klaar zijn voor de overstap. De coaches proberen wel te informeren hoe de overstap is verlopen en soms wordt er (langer) informeel contact gehouden met uitgestroomde leerlingen (of ouders), als een leerling (of coach) daar behoefte aan heeft. Dat contact komt voort uit de relatie die leerling en coach op MC Kwadraat hebben opgebouwd.

Ook de samenwerking/afstemming met contactpersonen van vervolgopleidingen of met werkgevers behoort niet officieel tot de opdracht van MC Kwadraat. Er zijn geen formele afspraken over het houden van contact met vervolgopleidingen of werkgevers. Soms is er wel contact/

afstemming, maar dit verschilt per leerling en is ook afhankelijk van de bestemming waar de leerling naar uitstroomt (als de leerling onderwijs vervolgt op het Montessori College bijv. is contact/afstemming met de 'vervolgsschool' makkelijker te realiseren dan als een leerling onderwijs vervolgt op een school ver buiten de regio).

De coaches van MC Kwadraat verwachten dat er in de toekomst wel vaker contacten zullen zijn met vervolgopleidingen, als er ook meer leerlingen van MC Kwadraat overstappen naar deze vervolgopleidingen. Dit zal bijdragen aan de opbouw van het netwerk van MC Kwadraat. De coaches van MC Kwadraat zien het niet alleen als hun taak dat de leerlingen klaar zijn voor de overstap, maar ook dat de vervolgopleidingen klaar zijn voor de leerlingen van MC Kwadraat. Naarmate er meer/vaker studenten naar (dezelfde) vervolgopleidingen gaan, zal MC Kwadraat meer zichtbaar zijn, zal er meer/vaker afstemming ontstaan en wordt het ook eenvoudiger om te bespreken wat de leerlingen van MC Kwadraat nodig hebben. Dit zien de coaches nu al gebeuren in de contacten met het vso in de regio; er is vaker uitwisseling tussen MC Kwadraat en het vso in de regio, omdat sommige leerlingen van MC Kwadraat beter op hun plek zijn in het vso en andersom. MC Kwadraat en het vso hebben gemeenschappelijke kenmerken (zowel qua stof/curriculum als qua leerlingkenmerken) en kunnen veel van elkaar leren.

4.4 Conclusie

In dit hoofdstuk is gekeken naar de schoolloopbaan van leerlingen van MC Kwadraat, zowel tijdens hun periode op MC Kwadraat als daarna.

Op MC Kwadraat werken leerlingen aan verschillende doelen. Veelal zijn dat doelen op het vlak van gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling, leerhouding en -vaardigheden en cognitieve en didactische ontwikkeling. Dat sluit aan bij de ondersteuningsbehoefte van de doelgroep van MC Kwadraat.

Gedurende de periode op MC Kwadraat wordt aan deze doelen gewerkt, en de meeste leerlingen ontwikkelen zich ook op een positieve manier op deze doelen. De problematiek verdwijnt over het algemeen niet volledig – de ondersteuningsbehoefte blijft aanwezig – maar leerlingen maken wel een groei door. Uit de interviews met (oud-)leerlingen komt dat ook duidelijk naar voren. Als gevolg daarvan voelen zij zich beter en ontstaat ruimte om na te denken over het vervolg ná MC Kwadraat.

MC Kwadraat bereidt jongeren op verschillende manieren voor op de (school)loopbaan na MC Kwadraat. Er is in de voorbereiding onder andere aandacht voor het aanleren van vaardigheden die van belang zijn voor de (school)loopbaan na MC Kwadraat, voor hele concrete voorbereidingsaspecten zoals naar de decaan of open dagen gaan, voor het leren kennen van verschillende beroepen (stages, bedrijvenbezoek, uitnodigen beroepsbeoefenaars). Het gaat altijd om individueel maatwerk; de benodigde en gewenste voorbereiding sluit aan bij de specifieke leerling en de richting die de leerling op wil/gaat. De (oud-)leerlingen zijn tevreden over de gepersonaliseerde aanpak. Tegelijkertijd geven ze wel aan dat het goed zou zijn om (meer) activiteiten – gericht op voorbereiding op de (school)loopbaan na MC Kwadraat – te initiëren voor de *hele groep*, omdat sommige leerlingen zelf niet vragen naar of zelf geen initiatief nemen voor dergelijke activiteiten.

Het vervolg na MC Kwadraat varieert; leerlingen stromen uit naar diverse onderwijstypen en scholen. Dat loopt uiteen van regulier vo, vso, mbo, hoger onderwijs tot een vrijstelling voor de leerplicht. Vergelijkbaar met het beeld in de vorige meting, vervolgen de meeste leerlingen hun schoolloopbaan, maar vrijwel nooit op het vwo (op het moment van de meting). Een klein deel van de leerlingen lukt het niet om onderwijs te blijven volgen. Zij vallen uit en worden voortijdig schoolverlater of hebben een vrijstelling voor de leerplicht gekregen. Deze variëteit aan uitstroombestemmingen is volgens de geïnterviewde coaches het gevolg van de vaak grote ondersteuningsbehoefte van de doelgroep van 'dubbel bijzondere' leerlingen. Het gaat vaak om leerlingen van wie de eerdere schoolloopbaan al gekenmerkt is door negatieve ervaringen die bij een deel van de leerlingen eerder in de schoolloopbaan heeft geleid tot thuiszitten. De inzet is daarom primair gericht op een bij de leerling passend vervolgtraject, aansluitend op de kwaliteiten en wensen van de leerling. De monitoring laat zien dat dat in veel gevallen geen 'klassieke' uitstroombestemmingen zijn. De monitoring van de schoolloopbanen van leerlingen die al wat langere tijd geleden zijn uitgestroomd van MC Kwadraat laat zien dat de meeste leerlingen er voorsnog in slagen hun vervolgtraject te continueren. Enkele leerlingen zijn voortijdig schoolverlater geworden.

Deel 3 – Reguliere vo-scholen en begaafde leerlingen

5 Aanbod reguliere vo-scholen voor begaafde leerlingen

Om samenwerkingsverbanden en scholen te stimuleren een dekkend onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen in te richten, heeft het ministerie van OCW binnen de OCW-subsidieregeling (*Hoog)begaafde leerlingen in primair en voortgezet onderwijs* middelen beschikbaar gesteld aan samenwerkingsverbanden primair en voortgezet onderwijs. Het Samenwerkingsverband vo-vso Nijmegen e.o. zet met de ontvangen subsidie in op een drie sporen beleid:

- Komen tot een versterkte basisondersteuning door middel van het vergroten van de kennis over (hoog)begaafdheid.
- Preventie: Vanuit de visie dat vroegtijdig interveniëren uitval in een later stadium kan voorkomen, zet het samenwerkingsverband in op een preventief ondersteuningsaanbod gericht op (jonge) begaafde leerlingen die didactisch klaar zijn op de basisschool, maar voor wie de overstap naar het voortgezet onderwijs nog een brug te ver is: Intermezzo.
- Komen tot een dekkend aanbod aan onderwijsvoorzieningen: In juli 2017 is een oproep gedaan aan de scholen voor het ontwikkelen van een passend onderwijsaanbod voor de groep 'dubbel bijzondere leerlingen'. Naar aanleiding hiervan is binnen het Montessori College gestart met MC Kwadraat.

In deel 1 en 2 van onderhavige rapportage is verslag gedaan van de monitor van Intermezzo en MC Kwadraat. In dit deel (3) van deze rapportage gaan we in op het aanbod van reguliere vo-scholen voor begaafde leerlingen. Uit de tweede meting van de monitor Intermezzo en MC Kwadraat en uit bevindingen van het samenwerkingsverband zelf komt naar voren dat (hoog)begaafdheid in de reguliere vo-scholen nog niet altijd een belangrijk thema is. Vragen die leven bij het samenwerkingsverband zijn: wat doen de reguliere vo-scholen (havo/vwo) om (hoog)begaafde leerlingen te bedienen en een passend aanbod te doen? Wat kunnen reguliere vo-scholen meer/anders/beter doen om (hoog)begaafde leerlingen te bedienen? In verdiepende interviews met (5) vertegenwoordigers van drie havo/vwo-scholen, (4) vertegenwoordigers van Intermezzo, (5) vertegenwoordigers van MC Kwadraat en (2) vertegenwoordigers van het samenwerkingsverband (tevens vertegenwoordigers van het netwerk dat zich richt op het vergroten van kennis bij vo-scholen over (hoog)begaafdheid) is nader ingegaan op de genoemde vragen. De uitkomsten van de verdiepende interviews staan centraal in dit hoofdstuk.

5.1 Huidig aanbod

In de interviews komt naar voren dat (reguliere) havo/vwo-scholen verschillende mogelijkheden hebben/bieden om tegemoet te komen aan de behoeften van begaafde leerlingen. Men noemt bijvoorbeeld één of meerdere van onderstaande programma's/activiteiten, die binnen/door de school georganiseerd (kunnen) worden:

- Technasium: Centraal in het Technasium staat het vak Onderzoek en Ontwerp (O&O), waarbij leerlingen in teamverband projectmatig werken aan actuele bètatechnische opdrachten uit de praktijk (in opdracht van een opdrachtgever). Een opdracht richt zich bijvoorbeeld op het maken van een ontwerp of het doen van onderzoek;
- Aanbod Tweetalig Onderwijs, waarbij meer aandacht/tijd wordt besteed aan projecten;

- Vwo-plusprogramma, waarbij leerling ongeveer 80 procent van de lestijd het 'gewone' vwo-programma volgen en 20 procent van de lestijd andere vakken (verdieping en verbreding);
- (Keuze)vakken, die specifiek gericht zijn op het bieden van extra uitdaging (bijv. Wetenschapsoriëntatie Nederland, Chinees, Programmeren);
- Uitdagende opdrachten;
- Extra activiteiten, gericht op het bieden van extra uitdaging zoals deelname aan een debatclub of schaakclub;
- Versneld vakken volgen;
- Klas overslaan;
- Mogelijkheid tot deelname een talentenprogramma van de Radboud Universiteit, waarbij leerlingen allerlei activiteiten kunnen volgen op de universiteit (een- of meerdaagse masterclasses, digitaal proefstuderen, cursus binnen het propedeuseonderwijs, bèta-excellentieprogramma, waarin leerlingen samenwerken aan uitdagende thema's op wetenschappelijk denkniveau).

Het gaat om mogelijkheden die niet specifiek en alleen gericht zijn op meer- en hoogbegaafde leerlingen, maar die wel vaak gebruikt/benut worden door deze leerlingen. Met het Technasium bijvoorbeeld mag iedere hiervoor gemotiveerde havo/vwo-leerling starten (motivatie moet worden aangetoond door middel van een motivatiebrief). Het is echter wel zo dat begaafde leerlingen, die extra uitdaging zoeken, vaak kiezen voor het Technasium of voor een ander specifiek uitdagend aanbod van een school.

Opgemerkt wordt dat het beschikbare aanbod merendeels gericht is op mogelijkheden, die *naast* het reguliere programma / de reguliere lessen worden aangeboden en (veel) minder op het inspelen op de behoeften van begaafde leerlingen *binnen* de reguliere lessen (differentiatie) en op aanpassingen aan / differentiatie in lesprogramma of leerlijnen (specifiek afgestemd op begaafde leerlingen, op-maat-gemaakt programma). Het reguliere programma is de basis. Uitdagend aanbod voor meer- en hoogbegaafde leerlingen wordt veelal geboden buiten de reguliere lessen; extra/aanvullend, bovenop of naast het reguliere programma. Volgens de gesproken betrokkenen is dit voor een deel van de begaafde leerlingen voldoende en sluit dit aan bij wat deze leerlingen nodig hebben. Echter, een ander deel van de leerlingen heeft behoefte aan differentiatie/verdieping in het *gehele* programma (binnen alle lessen) en/of past – qua begaafdheidskenmerken en behoeften – niet in het reguliere systeem.

Onderscheid/verschil in subgroepen

Niet iedere begaafde leerling is hetzelfde en heeft dezelfde behoeften. Er wordt in de literatuur onder andere gesproken over meerbegaafden, hoogbegaafden, uitzonderlijk begaafden, cognitief begaafden, creatief begaafden, maar ook over verschillende typen hoogbegaafde kinderen zoals de zelfsturende autonome leerling, de uitdagende creatieve leerling, de aangepast succesvolle leerling, de dubbel bijzondere leerling, de onderduikende leerling, de risicoleerling. De verschillende termen en definities die gehanteerd worden, maken duidelijk dat elk hoogbegaafd kind anders is met unieke eigenschappen en behoeften. Er zijn hoogbegaafde leerlingen die geen/nauwelijks problemen ervaren in het onderwijs en voldoende hebben aan het beschikbare (extra) aanbod en de aangeboden begeleiding en er zijn hoogbegaafde leerlingen die veel problemen ervaren in het onderwijs en die veel vragen van de school (docenten, zorgteam, klas). In de interviews wordt expliciet benoemd dat scholen veel moeite hebben met het begeleiden van *dubbel bijzondere leerlingen*. Deze leerlingen passen veelal niet goed in een reguliere setting en moeten op maat geholpen worden. Zij hebben behoefte aan een kleine setting, structuur, veiligheid, rust

en kaders. MC Kwadraat zou voor een deel van deze leerlingen een mogelijkheid kunnen zijn, echter voldoen niet alle dubbel bijzondere leerlingen aan de criteria voor toelating tot MC Kwadraat en/of is MC Kwadraat voor sommige leerlingen (en ouders) geen optie omdat zij de afstand te groot vinden (bijv. omdat leerlingen/ouders woonachtig zijn in een andere regio). Geprobeerd wordt dan ofwel om de leerlingen op de reguliere school te begeleiden (zo goed en zo kwaad als dat gaat), ofwel om de leerlingen op het speciaal onderwijs te plaatsen (omdat er geen vso op vwo-niveau in de regio is, gaat het dan om vso op havoniveau; 'een goed alternatief, maar niet de best passende optie').

Naast de leerlingen die (zichtbaar) veel problemen ervaren, zijn er – zo blijkt uit de interviews – ook leerlingen die geen/weinig 'problemen' ervaren maar die wél veel meer kunnen dan ze nu laten zien en die veel meer kunnen leren dan nu het geval is. De talenten van deze leerlingen worden niet optimaal ontwikkeld en 'er wordt niet uitgehaald wat er in zit'. Wellicht ervaren de betreffende leerlingen dit – *op dat moment* – niet als een probleem, maar het is wel de verantwoordelijkheid van de school om dit te signaleren en hier op in te spelen. Aan deze verantwoordelijkheid wordt, zo lijkt op basis van de interviews, vaak niet (volledig) voldaan.

Aan de ene kant zijn er dus hoogbegaafde leerlingen die problemen ervaren, omdat het huidige aanbod en de huidige begeleiding niet voldoen en/of aansluiten bij hun behoeften. Aan de andere kant zijn er hoogbegaafde leerlingen die geen (zichtbare) problemen ervaren, maar die niet in staat zijn hun talenten te ontwikkelen omdat het huidige aanbod niet aansluit bij wat zij nodig hebben en aankunnen.

5.2 Benodigde verbeteringen in het aanbod

Uit de interviews komt naar voren dat 'hoogbegaafdheid' een vraagstuk is waar men binnen de (reguliere) scholen tegenaan loopt, waar men over nadenkt en mee bezig is, maar waar men tegelijkertijd (nog) niet goed grip op heeft/krijgt. De gesprekken met betrokkenen uit de scholen, maken duidelijk dat de volgende verbeteringen nodig en wenselijk zijn om stappen te kunnen zetten.

Visie en beleid

Nu wordt binnen de scholen veelal op individueel of kleinschalig niveau aandacht gevraagd voor en/of gewerkt aan de signalering van en het aanbod voor hoogbegaafde jongeren. De signalering en het aanbod (en de verdere ontwikkeling daarvan) zijn vooralsnog erg afhankelijk van bijvoorbeeld een betrokken docent/mentor en/of van betrokken ondersteuningscoördinatoren/-medewerkers. De betreffende medewerkers hebben allerlei (goede) ideeën, maar omdat er veelal geen duidelijkheid is over de visie van het management/directie op het thema hoogbegaafdheid, lukt het onvoldoende om (breed gedragen) verbeteringen te realiseren in de aanpak. Als het gaat om bijvoorbeeld het inzetten van uitdagende opdrachten naast de reguliere lessen zijn hier vaak wel relatief eenvoudig stappen in te zetten, maar er zijn ook leerlingen die het meest gebaat zijn bij een aangepaste leerlijn bijvoorbeeld en dan is helderheid over de mogelijkheden in dit kader wel noodzakelijk. Onduidelijkheid over visie/beleid en mogelijkheden leiden tot een afwachtende houding bij docenten/medewerkers (wat kunnen en mogen medewerkers doen / hoever kunnen en mogen medewerkers gaan om tegemoet te komen aan de behoeften van hoogbegaafde leerlingen?).

Uit de interviews komt naar voren dat, om tot structurele verbeteringen te komen, het belangrijk is dat het management van de school betrokken is, aandacht heeft voor het thema en dat er – in overleg/afstemming met het management – een visie en beleid worden opgesteld en vastgesteld, gericht op de mogelijkheden voor hoogbegaafde leerlingen (wat willen/kunnen we als school bieden aan hoogbegaafde leerlingen). Het vaststellen van een visie en beleid maakt in de school duidelijk dat hoogbegaafdheid een urgent thema is, waar aandacht aan moet worden besteed. Voor het opstellen van een visie en beleid kunnen scholen sparren met andere scholen in het bestuur of samenwerkingsverband (reguliere scholen, Intermezzo, MC2), met consultants van het samenwerkingsverband en/of (andere) specialisten op het gebied van hoogbegaafdheid betrekken. Scholen die nog zoekende zijn, kunnen leren van de kennis en expertise van het samenwerkingsverband op dit thema en ook van scholen die meer ervaring hebben met hoogbegaafde leerlingen (en met het opstellen van beleid en aanpak gericht op deze leerlingen).

Het is belangrijk om binnen het beleid in ieder geval aandacht te hebben voor:

- de signalering van (de verschillende typen) hoogbegaafde jongeren (bij start op de vo-school, maar ook gedurende de daaropvolgende leerjaren!);
- de routes/aanpak na signalering (wat te doen bij een vermoeden van hoogbegaafdheid);
- de verschillende mogelijkheden (aanbod) die voor hoogbegaafde jongeren (kunnen) worden ingezet (waarbij aandacht voor de mogelijkheden buiten, maar ook *binnen* de reguliere lessen);
- de monitoring en evaluatie van de trajecten van hoogbegaafde jongeren;
- de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende betrokkenen (wat wordt verwacht van docenten, zorgteam, begeleiders, e.d.);
- vormgeving en invulling (eventuele) samenwerking met externe betrokkenen.

Belangrijk is dat er niet alleen aandacht is voor de mogelijkheden, maar ook voor de onmogelijkheden van de school; welke leerlingen kan de school zelf bedienen, welke leerlingen kan de school bedienen met hulp van externe betrokkenen, welke leerlingen kan de school niet bedienen en vragen de inzet van andere routes (en welke routes dan).

Hiervoor kwam reeds naar voren dat scholen met name veel moeite hebben met de begeleiding van dubbel bijzondere leerlingen, die niet naar MC Kwadraat kunnen of willen. Buiten dat de begeleiding van dubbel bijzondere leerlingen veel vraagt van reguliere scholen is het gebouw ook niet altijd geschikt om dubbel bijzondere leerlingen een passende plek te bieden om te leren. In dit geval is het belangrijk om – in afstemming en samenwerking met andere scholen – na te denken over en uitvoering te geven aan andere maatwerkoplossingen (als nodig buiten de school).

Van visie en beleid naar uitvoering in de praktijk

Belangrijk is de feitelijke toepassing van het vastgestelde beleid door betrokkenen in de scholen (docenten, medewerkers ondersteunings-/zorgteam). In de interviews komt naar voren dat het belangrijk is een 'kartrekker' (specialist) aan te wijzen, die zich – met een duidelijke opdracht vanuit management/directie – specifiek richt op onder andere:

- de voorlichting en communicatie over het beleid (binnen de school, maar ook richting leerlingen/ouders en eventuele andere betrokken externe partners);
- het creëren van bewustwording, urgentie en draagvlak;
- een effectieve uitvoering van het beleid;
- het ondersteunen van docenten bij het ontwikkelen van verrijkend en verdiepend aanbod binnen hun vakgebied;

- monitoring en evaluatie van de aanpak (en op basis daarvan aanpassing en aanscherping van beleid/aanpak);
- het stimuleren en organiseren van scholing aan en professionalisering van docenten en begeleiders in de school, gericht op hoogbegaafdheid (verschillende doelgroepen, signalering, behoeften, differentiatie in de les, e.d.);
- het stimuleren van kennisuitwisseling tussen scholen gericht op de optimalisering en verdere ontwikkeling van de aanpak, maar waar mogelijk ook op het op elkaar afstemmen van de verschillende aanpakken.

Essentieel is dat de 'kartrekker' en ook de andere betrokkenen in de school (begeleiders, docenten) voldoende uren krijgen om hun taken binnen de aanpak voor hoogbegaafde leerlingen goed uit te voeren en om zich (verder) te scholen en professionaliseren op dit gebied.

Rol samenwerkingsverband

In de interviews komt naar voren dat het samenwerkingsverband de regie zou kunnen nemen bij het benadrukken van de urgentie van het thema hoogbegaafdheid en de urgentie van het realiseren van bovengenoemde verbeteringen/ontwikkelingen binnen de scholen. Het samenwerkingsverband is nauw betrokken bij de scholen en is in staat het thema nadrukkelijk(er) op de agenda te zetten in gezamenlijke overleggen, maar ook in één-op-één besprekingen met bestuurders/directeuren van de scholen. Als de besturen het thema als urgent ervaren, kan het mogelijk nadrukkelijk een plek krijgen in het ondersteuningsplan dat de besturen in het samenwerkingsverband gezamenlijk opstellen.

Als het gaat om het opstellen van een visie en beleid door de scholen wordt opgemerkt dat het samenwerkingsverband bijvoorbeeld een voortrekkersrol zou kunnen spelen bij het formuleren van een beleid en aanbod voor hoogbegaafde jongeren (op hoofdlijnen), dat vervolgens door de scholen zelf nader uitgewerkt en gespecificeerd kan worden (passend bij specifieke context van de scholen). Dit biedt scholen een eerste aanzet en stimuleert tegelijkertijd een soortgelijk/vergelijkbaar beleid en aanbod binnen de scholen in het samenwerkingsverband.

Verder kan het samenwerkingsverband een rol spelen bij verschillende van in de vorige paragraaf benoemde aspecten, zoals het stimuleren en organiseren van scholing/professionalisering en het stimuleren van kennisuitwisseling tussen scholen (bijv. in het organiseren van of bijdragen aan scholings-/kennisuitwisselingsbijeenkomsten op/voor de scholen). Verschillende geïnterviewde betrokkenen geven aan het interessant te vinden om eens mee te lopen/kijken op Intermezzo, MC Kwadraat of een andere school met veel ervaring op het gebied van hoogbegaafde jongeren. Zij hopen op deze manier een beeld te krijgen van hoe een programma voor deze doelgroep eruit zou kunnen zien en welke aspecten belangrijk zijn in de aanpak.

5.3 Conclusie

In dit hoofdstuk is ingegaan op het aanbod van reguliere havo/vwo-scholen voor begaafde leerlingen. Duidelijk is dat de scholen verschillende mogelijkheden hebben/bieden om tegemoet te komen aan de behoeften van de begaafde leerlingen (Technasium, aanbod Tweektalig Onderwijs, plusprogramma, keuzevakken, uitdagende opdrachten). Het gaat echter wel om aanbod *naast / buiten* de reguliere lessen, terwijl een deel van begaafde leerlingen (ook) behoefte heeft aan differentiatie/verdieping *binnen* de reguliere lessen.

De doelgroep begaafde leerlingen is heel divers. Elk hoogbegaafd kind is anders met unieke eigenschappen en behoeften. Er zijn hoogbegaafde leerlingen die (veel) problemen ervaren in

het onderwijs, omdat het huidige aanbod en de huidige begeleiding niet voldoen en/of aansluiten bij hun behoeften. Er zijn ook leerlingen die geen/weinig problemen ervaren en die voldoende (lijken te) hebben aan het beschikbare aanbod, maar die *wél veel meer* kunnen dan ze nu laten zien en die *veel meer* kunnen leren dan nu het geval is. De talenten van deze leerlingen worden niet optimaal ontwikkeld en 'er wordt niet uitgehaald wat er in zit'. Wellicht ervaren de betreffende leerlingen dit – *op dat moment* – niet als een probleem, maar het is wel de verantwoordelijkheid van de school om dit te signaleren en hier op in te spelen. Aan deze verantwoordelijkheid wordt vaak niet (volledig) voldaan.

Hoogbegaafdheid is een vraagstuk waar men binnen de (reguliere) scholen tegenaan loopt, waar men over nadenkt en mee bezig is, maar waar men (nog) niet goed grip op heeft/krijgt. Om stappen te kunnen zetten, zijn enkele verbeteringen noodzakelijk:

- (1) Het is belangrijk dat het management van de school betrokken is, aandacht heeft voor het thema en dat er – in overleg/afstemming met het management – een visie en beleid worden opgesteld en vastgesteld, gericht op de mogelijkheden voor hoogbegaafde leerlingen (wat willen/kunnen we als school bieden aan hoogbegaafde leerlingen);
- (2) Vervolgens moet ingezet worden op de feitelijke toepassing van het vastgestelde beleid door betrokkenen in de scholen (docenten, medewerkers ondersteunings-/zorgteam). Om dit te realiseren, wordt aangeraden a) een 'kartrekker' (specialist) aan te wijzen, die zich – met een duidelijke opdracht vanuit management/directie – specifiek richt op de toepassing van het beleid, en b) deze 'kartrekker' en ook de andere betrokkenen in de school (begeleiders, docenten voldoende uren te geven om hun taken binnen de aanpak voor hoogbegaafde leerlingen goed uit te voeren en om zich (verder) te scholen en professionaliseren op dit gebied (facilitering).

Het samenwerkingsverband kan een (regie)rol nemen bij het benadrukken van de urgentie van het thema hoogbegaafdheid en de urgentie van het realiseren van de verbeteringen/ontwikkelingen binnen de scholen (met name ook bij bestuurders/directeuren). Zij kan ook een voortrekkersrol spelen bij het formuleren van beleid en aanbod voor hoogbegaafde jongeren (op hoofdlijnen; dat vervolgens door de scholen zelf nader uitgewerkt en gespecificeerd kan worden, passend bij de specifieke context van de scholen) en bij het stimuleren en organiseren van scholing/professionalisering en het stimuleren van kennisuitwisseling tussen scholen.

6 Samenvattende conclusies

In de voorgaande hoofdstukken is in drie aparte delen een beeld gegeven van de instroom en schoolloopbanen van leerlingen binnen de hoogbegaafdheidsvoorzieningen Intermezzo en MC Kwadraat en op het aanbod van reguliere vo-scholen voor begaafde leerlingen. In dit hoofdstuk kijken we naar de belangrijkste uitkomsten.

Monitoring Intermezzo en MC Kwadraat

Instroom en bereik doelgroep

Bij Intermezzo is het beeld over het aantal instromers en kenmerken van de instromers (geslacht, leeftijd, woonplaats) grotendeels vergelijkbaar met eerdere metingen.

Ook bij MC Kwadraat is de groep leerlingen die instroomt in grote lijnen vergelijkbaar met eerdere metingen. Wel is bij MC Kwadraat de instroom vanuit het po en speciaal onderwijs in 2020-2021 groter dan daarvoor. Dit duidt mogelijk op het vaker preventief inzetten op een aangepaste setting voor leerlingen.

In de afgelopen twee metingen werd dossieronderzoek gedaan om te kunnen bepalen of Intermezzo en MC Kwadraat de juiste doelgroep bereiken. Het beeld dat uit de eerste en tweede meting naar voren is gekomen, is voor Intermezzo een heel constant beeld. Dat betekent dat bij Intermezzo de doelgroep wordt bereikt. Omdat aanpak en procedures hetzelfde blijven, is er geen reden om aan te nemen dat hierin veranderingen optreden.

Omdat MC Kwadraat nog in ontwikkeling is en het type leerlingen dat instroomt in MC Kwadraat jaarlijks verschilt, is daar nog wel dossieronderzoek uitgevoerd gericht op het in beeld brengen van het bereik van de doelgroep. De leerlingen die in 2020-2021 zijn gestart bij MC Kwadraat sluiten in hun ondersteuningsbehoefte goed aan op het profiel waar MC Kwadraat zich op richt. In de kern houdt dat in dat veelal sprake is van een 'dubbele bijzonderheid', waarin naast een ondersteuningsbehoefte die voortvloeit uit meer- of hoogbegaafdheid ook een (forse) ondersteuningsbehoefte is als gevolg van een autisme stoornis en/of AD(H)D. Als gevolg hiervan hebben leerlingen zowel problemen met leervaardigheden/leerhouding als in hun gedrag (internaliserend, soms in combinatie met externaliserend gedrag). Alle leerlingen hebben ook te maken met een vorm van persoonlijke problematiek (in hun thuissituatie, gezondheid of persoonlijke situatie). Bij een deel van de leerlingen is echter (ook) sprake van positieve of stimulerende factoren, zoals in de thuissituatie.

De ontwikkeling van de leerling

Net als bij het bereik van de doelgroep is dit jaar bij Intermezzo – om dezelfde redenen als hierboven genoemd – ook geen dossieronderzoek gedaan gericht op de ontwikkeling van de leerlingen gedurende hun periode op MC Kwadraat. Bij MC Kwadraat is wel nieuwe informatie beschikbaar de ontwikkeling van de leerlingen.

Op MC Kwadraat werken leerlingen aan verschillende doelen. Veelal zijn dat doelen op het vlak van gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling, leerhouding en -vaardigheden en cognitieve en didactische ontwikkeling. Dat sluit aan bij de ondersteuningsbehoefte van de doelgroep van MC Kwadraat.

Gedurende de periode op MC Kwadraat wordt aan deze doelen gewerkt, en de meeste leerlingen ontwikkelen zich ook op een positieve manier op deze doelen. De problematiek verdwijnt over het algemeen niet volledig – de ondersteuningsbehoefte blijft aanwezig – maar leerlingen maken wel een groei door. Uit de interviews met (oud-)leerlingen komt dat ook duidelijk naar voren. Als gevolg daarvan voelen zij zich beter en ontstaat ruimte om na te denken over het vervolg ná MC Kwadraat.

Vorbereitung op de schoolloopbaan na Intermezzo/MC Kwadraat

De voorbereiding op de schoolloopbaan na Intermezzo bestaat uit verschillende elementen en richt zich onder andere op kennismaken met een middelbare school setting, opsporen en oplossen van hiaten, sociaal-emotionele ontwikkeling, omgang met hoogbegaafdheid (en met de kenmerken, belemmeringen en problemen die hieraan gerelateerd zijn), meedenken over een passende vervolgschool. (Oud-)leerlingen zijn over het algemeen tevreden over de voorbereiding op de schoolloopbaan na uitstroom, maar benoemen als aandachtspunt het leren plannen en overzicht houden (en de begeleiding daarbij) en ook de ondersteuning bij het maken van een schoolkeuze – *met name* bij de leerlingen die hier niet expliciet om (durven te) vragen.

De overdracht naar de vervolgschool bestaat uit een schriftelijke overdracht en (meestal ook) een warme overdracht (waarbij contact is tussen een betrokkene van Intermezzo en de nieuwe mentor/zorgcoördinator). Als een leerling binnen het Stedelijk Gymnasium blijft, wordt een leerling indien nodig in het zorgteam besproken, kan een mentor van Intermezzo betrokken worden bij de start op het Stedelijk Gymnasium en zijn er mogelijkheden tot (verdere) persoonlijke begeleiding. De 'interne overdracht' binnen het Stedelijk Gymnasium en ook de overdracht naar een andere vo-school verlopen volgens betrokkenen van Intermezzo, maar ook volgens (oud-)leerlingen, over het algemeen naar tevredenheid. Verbetermogelijkheden richten zich onder andere op het vergroten van de kennis/expertise over hoogbegaafdheid in het regulier onderwijs, versterken van de overdracht van een Intermezzo-leerling naar de nieuwe mentor/school (met name gericht op communicatie over ondersteuningsbehoefte leerling en waar leerling bij gebaat is) en het faciliteren van contact/ontmoeting tussen gelijkgestemden op de vervolgschool.

MC Kwadraat bereidt jongeren op verschillende manieren voor op de (school)loopbaan na MC Kwadraat. Er is in de voorbereiding onder andere aandacht voor het aanleren van vaardigheden die van belang zijn voor de (school)loopbaan na MC Kwadraat, voor hele concrete voorbereidingsaspecten zoals naar de decaan of open dagen gaan, voor het leren kennen van verschillende beroepen (stages, bedrijvenbezoek, uitnodigen beroepsbeoefenaars). Het gaat altijd om individueel maatwerk; de benodigde en gewenste voorbereiding sluit aan bij de specifieke leerling en de richting die de leerling op wil/gaat. De (oud-)leerlingen zijn tevreden over de gepersonaliseerde aanpak. Tegelijkertijd geven ze wel aan dat het goed zou zijn om (meer) activiteiten – gericht op voorbereiding op de (school)loopbaan na MC Kwadraat – te initiëren voor de *hele groep*, omdat sommige leerlingen zelf niet vragen naar of zelf geen initiatief nemen voor dergelijke activiteiten.

De doorgaande schoolloopbaan

De beschikbare gegevens over de loopbaan na uitstroom uit Intermezzo laten een vergelijkbaar beeld zien als de vorige meting. Dat betekent dat de meeste leerlingen zich na uitstroom goed weten te handhaven in het voortgezet onderwijs en op weg zijn naar het behalen van hun vwo-diploma. Circa 80 procent van de uitstromers uit 2016-2017 en 2017-2018 volgt onderwijs in de bovenbouw van het vwo. Een klein deel van de leerlingen is afgestroomd naar de havo, of is blijven zitten. Afstroom wordt door geïnterviewde betrokkenen gezien als een verlies aan

capaciteit van deze leerlingen. Verschillende factoren *kunnen* daar een rol bij spelen, globaal in te delen in oorzaken vanuit kenmerken en ervaringen van de kinderen zelf (ondersteuningsbehoefte voortkomend uit hoogbegaafdheid, al dan niet toegenomen problemen in hun eerdere schoolloopbaan) en/of met kenmerken van het onderwijs (grote klassen, niet ingericht op andere manier van denken en leren).

Het vervolg na MC Kwadraat varieert; leerlingen stromen uit naar diverse onderwijstypen en scholen. Dat loopt uiteen van regulier vo, vso, mbo, hoger onderwijs tot een vrijstelling voor de leerplicht. Vergelijkbaar met het beeld in de vorige meting, vervolgen de meeste leerlingen hun schoolloopbaan, maar vrijwel nooit op het vwo. Een klein deel van de leerlingen lukt het niet om onderwijs te blijven volgen. Zij vallen uit en worden voortijdig schoolverlater of hebben een vrijstelling voor de leerplicht gekregen. Deze variëteit aan uitstroombestemmingen is volgens de geïnterviewde coaches het gevolg van de vaak grote ondersteuningsbehoefte van de doelgroep van 'dubbel bijzondere' leerlingen. Het gaat vaak om leerlingen van wie de eerdere schoolloopbaan al gekenmerkt is door negatieve ervaringen die bij een deel van de leerlingen eerder in de schoolloopbaan heeft geleid tot thuiszitten. De inzet is daarom primair gericht op een bij de leerling passend vervolgtraject, aansluitend op de kwaliteiten en wensen van de leerling. De monitoring laat zien dat dat in veel gevallen geen 'klassieke' uitstroombestemmingen zijn. De monitoring van de schoolloopbanen van leerlingen die al wat langere tijd geleden zijn uitgestroomd van MC Kwadraat laat zien dat de meeste leerlingen er vooralsnog in slagen hun vervolgtraject te continueren. Enkele leerlingen zijn voortijdig schoolverlater geworden.

Aanbod reguliere vo-scholen voor begaafde leerlingen

De havo-/vwo-scholen hebben/bieden verschillende mogelijkheden om tegemoet te komen aan de behoeften van begaafde leerlingen (Technasium, aanbod Tweektalig Onderwijs, plusprogramma, keuzevakken, uitdagende opdrachten). Het gaat echter wel om aanbod *naast / buiten* de reguliere lessen, terwijl een deel van begaafde leerlingen (ook) behoefte heeft aan differentiatie/verdieping *binnen* de reguliere lessen.

De doelgroep begaafde leerlingen is heel divers. Elk hoogbegaafd kind is anders met unieke eigenschappen en behoeften. Er zijn hoogbegaafde leerlingen die (veel) problemen ervaren in het onderwijs, omdat het huidige aanbod en de huidige begeleiding niet voldoen en/of aansluiten bij hun behoeften. Er zijn ook leerlingen die geen/weinig problemen ervaren en die voldoende (lijken te) hebben aan het beschikbare aanbod, maar die *wél veel meer* kunnen dan ze nu laten zien en die *veel meer* kunnen leren dan nu het geval is. De talenten van deze leerlingen worden niet optimaal ontwikkeld en 'er wordt niet uitgehaald wat er in zit'. Wellicht ervaren de betreffende leerlingen dit – *op dat moment* – niet als een probleem, maar het is wel de verantwoordelijkheid van de school om dit te signaleren en hier op in te spelen. Aan deze verantwoordelijkheid wordt vaak niet (volledig) voldaan.

Hoogbegaafdheid is een vraagstuk waar men binnen de (reguliere) scholen tegenaan loopt, waar men over nadenkt en mee bezig is, maar waar men (nog) niet goed grip op heeft/krijgt. Om stappen te kunnen zetten, zijn enkele verbeteringen noodzakelijk:

- (1) Het is belangrijk dat het management van de school betrokken is, aandacht heeft voor het thema en dat er – in overleg/afstemming met het management – een visie en beleid worden

opgesteld en vastgesteld, gericht op de mogelijkheden voor hoogbegaafde leerlingen (wat willen/kunnen we als school bieden aan hoogbegaafde leerlingen);

- (2) Vervolgens moet ingezet worden op de feitelijke toepassing van het vastgestelde beleid door betrokkenen in de scholen (docenten, medewerkers ondersteunings-/zorgteam). Om dit te realiseren, wordt aangeraden a) een 'kartrekker' (specialist) aan te wijzen, die zich – met een duidelijke opdracht vanuit management/directie – specifiek richt op de toepassing van het beleid, en b) deze 'kartrekker' en ook de andere betrokkenen in de school (begeleiders, docenten voldoende uren te geven om hun taken binnen de aanpak voor hoogbegaafde leerlingen goed uit te voeren en om zich (verder) te scholen en professionaliseren op dit gebied (facilitering).

Het samenwerkingsverband kan een (regie)rol nemen bij het benadrukken van de urgentie van het thema hoogbegaafdheid en de urgentie van het realiseren van de verbeteringen/ontwikkelingen binnen de scholen (met name ook bij bestuurders/directeuren). Zij kan ook een voortrekkersrol spelen bij het formuleren van beleid en aanbod voor hoogbegaafde jongeren (op hoofdlijnen; dat vervolgens door de scholen zelf nader uitgewerkt en gespecificeerd kan worden, passend bij de specifieke context van de scholen) en bij het stimuleren en organiseren van scholing/professionalisering en het stimuleren van kennisuitwisseling tussen scholen.

Bijlage – Overzicht geïnterviewde/geraadpleegde personen

Naam	Organisatie	Functie
Mevr. S. van der Veen	Samenwerkingsverband VO-VSO Nijmegen e.o.	Consulent Ondersteuningsplatform
Mevr. D. Rijnders	Samenwerkingsverband VO-VSO Nijmegen e.o.	Begeleider Passend Onderwijs
Mevr. M. van Velthoven	Intermezzo	Coördinator
Mevr. E. Regtering	Intermezzo	Afdelingsleider onderbouw
Dhr. N. de Boer	Intermezzo	Mentor
Mevr. K. van de Ven	Intermezzo	Mentor
- 5 leerlingen	Intermezzo	-
- 3 oud-leerlingen	Intermezzo	-
Dhr. B. Nobbe	MC Kwadraat	Coach
Dhr. M. Elout	MC Kwadraat	Coach
Dhr. C. Gielen	MC Kwadraat	Coach
Dhr. J. Visser	MC Kwadraat	Coach
Mevr. M. van den Hove	MC Kwadraat	Coach
- 7 leerlingen	MC Kwadraat	-
- 2 oud-leerlingen	MC Kwadraat	-
Mevr. M. Hiethaar	Canisius College, Berg en Dalseweg	Zorgcoördinator
Mevr. M. van den Berg	Mondial College, Leuvensbroek	Orthopedagoog
Mevr. D. Theunissen	Merletcollege, Cuijk	Zorgcoördinator
Mevr. K. Klop	Merletcollege, Cuijk	Orthopedagoog
Mevr. L. Nägele-Janssen	Merletcollege, Cuijk	Docent

